

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Mgr. Adéla Brandejsová

**Volný čas žáků druhého stupně základních škol a nižších
gymnází na Kroměřížsku**

Olomouc 2019

vedoucí práce: Mgr. Kamil Janiš, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedené prameny a literatury.

V Olomouci dne

Děkuji panu Mgr. Kamilu Janišovi, Ph.D. za jeho podněty a rady, které mi jako vedoucí mé diplomové práce poskytoval při jejím zpracování.

Obsah

Úvod.....	5
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 Volný čas	7
1.1 Funkce volného času.....	12
1.2 Výchova ve volném čase.....	13
1.3 Zájmové činnosti	15
2 Pubescence.....	18
2.1 Znaky pubescence.....	19
3 Základní vzdělávání na základních školách a nižších gymnáziích	24
II. EMPIRICKÁ ČÁST.....	31
4 Cíle empirické části.....	31
4.1 Metody a popis sběru dat	34
4.2 Výzkumný soubor.....	36
5 Výzkumné šetření.....	40
5.1 Ověřování hypotéz.....	64
Diskuze.....	68
Závěr	72
Seznam použitých zdrojů	74
Seznam zkratk.....	77
Seznam obrázků.....	78
Seznam tabulek.....	79
Seznam grafů	80
Seznam příloh.....	82
ANOTACE.....	86

Úvod

O volném čase dětí a mládeže se začíná mluvit až v 19. století. Do této doby jsou děti považovány za malé dospělé, a tudíž společnost nepovažuje za potřebné jim poskytovat volný čas na hry a zábavu. Ač nás volný čas doprovázel v celé naší historii, byl mnohonásobně menší, a proto o jeho významu začínáme mluvit až v poslední době. Navíc byl většinou pouze pro lepší a privilegovanější bohatou vrstvu společnosti. Pro chudou vrstvu obyvatel byla nemyslitelná představa nějakého času navíc, natož aby jej trávili jinak, než prací nebo péčí o rodinu. Změna nastala až v období mechanizace práce, kdy docházelo ke společenským změnám a ke zkracování pracovní doby. Vzniklý volný čas začali pracující využívat k regeneraci sil, odpočinku a zábavě, což postupně začalo přerůstat v potřebu poznávání, sportování, vzdělávání se a zapojování ve veřejném životě. Volný čas začal nabírat na významu, který neustále roste. (Šerák, 2009)

Již bylo napsáno mnoho závěrečných prací a výzkumných šetření na téma trávení volného času dětí a mládeže v určitých oblastech, městech nebo se zaměřením na konkrétní centra a organizace.

Tímto tématem se zabývá například Kunstová (2012), která ve své závěrečné práci porovnává volný čas žáků druhého stupně základních škol a žáků nižšího gymnázií v Tišnově. Ve svém výzkumu se zabývala především rozdílností trávení volného času, ale také zkoumala, co dětem nejvíce času zabere a jaký vliv na něj má škola, příprava na vyučování a nuda. Oproti tomu Kalman (2013) se ve svém zkoumání zabývá organizovaností volného času, kdy během výzkumu zjistil, že převažující volnočasovou aktivitou u chlapců i dívek je sport. Další častou odpovědí, kterou ve svém výzkumu uvádí, byly volnočasové aktivity z oblasti hudební, dramatické a taneční. Kalman ve svém výzkumu také porovnává konkrétní aktivity podle zastoupení v odpovědích respondentů.

V této diplomové práci však bude zkoumán bude volný čas dětí a mládeže vzdělávajících se na druhých stupních základních škol a nižších gymnáziích. Účelem této práce je shrnout poznatky o volném čase a výchově ve volném čase, dále zjistit, jestli existují rozdíly mezi trávením volného času dětí a mládeže navštěvujících nižší gymnázium oproti těm, které navštěvují druhý stupeň základních škol. Hlavním cílem práce je **zmapovat trávení volného času žáků druhých stupňů základních škol a žáků nižších gymnázií na Kroměřížsku.**

Předkládaná diplomová práce se bude zabývat rozdílností trávení volného času dětí a mládeže na druhých stupních základních škol a na nižších gymnáziích, a to s ohledem na množství volného času po splnění povinností a domácích příprav, ale také s ohledem na množství času tráveného v kroužcích a jejich četnost. Tato práce chce ukázat, jaký vliv má typ studované školy na trávení volného času, jaký vliv má jejich okolí, zda je využíván organizovaně.

K jeho napsání mě vedla má studijní specializace – řízení volnočasových aktivit. V budoucnosti bych chtěla pracovat ve Středisku volného času, případně v Domě dětí a mládeže. Na základě zkušenosti z praxe vykonávané ve středisku volného času pro děti a mládež, kde jsem měla možnost si všimnout rozložení žáků v kroužcích a zaznamenat, že nejvíce dětí navštěvujících kroužky, jsou z nižších gymnázií, rozhodla jsem se závěrečnou práci zaměřit tímto směrem. Zajímá mne tedy, zda může mít vliv studované školy na množství kroužků, které děti navštěvují.

Práce bude členěna na dvě části, teoretickou a empirickou. V teoretické části budou zpracovány poznatky z odborné literatury a pramenů z oblasti pedagogiky volného času, sociální pedagogiky a vývojové psychologie. V první kapitole bude definován volný čas, popsány jeho funkce, definována výchova ve volném čase a zájmové činnosti. Vývojové období pubescence, znaky pubescence a vliv rodiny a vrstevnických skupin na volný čas pubescentů bude obsahem druhé kapitoly. Teoretickou část uzavře kapitola věnovaná vymezení základnímu vzdělávání na druhém stupni základních škol a na nižších gymnáziích. Zde bude i popsán vliv školy a školských zařízení na volný čas žáků.

Pro zpracování empirické části byl vybrán kvantitativní typ výzkumu a jako nástroj sběru dat bude použito dotazníkového šetření. Úvodní část empirické části bude věnována zdůvodnění výběru typu výzkumu a metody sběru dat. V další podkapitole budou popsány jednotlivé cíle diplomové práce, budou zde zformulovány výzkumné otázky deskriptivní i relační, včetně formulací hypotéz. V empirické části bude také popsán výzkumný vzorek. Závěr diplomové práce bude věnován analýze výzkumného šetření a ověřování stanovených hypotéz a diskuze s vyhodnocením výsledků výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Volný čas je nezbytnou součástí života každého jedince. Je zdrojem i prostorem pro zábavu a odpočinek fyzický i psychický. Především u dětí a mládeže je důležitost volného času těžce definovatelná. Děti ve vývoji potřebují nejen svůj pravidelný řád v podobě vyučování, výchovy od rodičů, ale také relaxaci a zábavu mimo vyučování. Zároveň je však potřebné i určité pedagogické působení právě v době volného času. Jeho náplní je především navštěvování zájmových zařízení a skupin. První kapitola práce se věnuje volnému času a možnostem jeho trávení.

Druhá kapitola je zaměřena na vývojové období pubescence, které je typické pro žáky druhého stupně základních škol a nižších gymnázií. Jsou zde popsány fyzické, psychické a sociální zvláštnosti tohoto vývojového období od prepuberty po vlastní pubertu a vliv rodiny a sociálních skupin na volný čas.

Ve třetí kapitole je vysvětleno základní vzdělávání a je zařazeno do vzdělávací soustavy dle školského zákona. Také je zde vysvětlen vliv školy a školských zařízení na volný čas dětí a mládeže a motivace k navštěvování volnočasových aktivit, kroužků a jiných zájmových útvarů.

1 Volný čas

Je nepochybně důležité si vymezit, co je to volný čas. „*Volný čas je zajímavý fenoménem v lidském životě, ve kterém dochází nejen k proměně jeho obsahové náplně v souvislosti s vývojem jedince, ale mění se i jeho časová dotace, a především i jeho význam jako takový. Rovněž podléhá politickým i módním vlivům.*“ (Janiš, Skopalová, 2016, str. 12) Volný čas tedy zahrnuje všechnen čas určený na zábavu a odpočinek a lze jej definovat více způsoby. Definice se liší dle jednotlivých autorů.

Vážanský (2001, str. 15) definuje, že „*volný čas představuje rozsáhlou sféru, kterou neovlivňují pouze vlastní pravidla, zákony a normy. Jako součást komplexního dění*

průmyslově společenského systému, organizace lidí a moderní civilizace se podřizuje, respektuje působení všech determinant, nepřipouští odlišné chápání příčinných činitelů.“

Oproti němu Janiš a Skopalová (2016) tvrdí, že smyslem definic je jasné vymezení daného pojmu, ale v dostatečně univerzálním pojetí, aby nedocházelo ke zpochybňování. Základem rozlišení volného času je umět si uvědomit, co to volný čas je a jak jej odlišit od časů ostatních, tedy času tráveného ve škole, v práci nebo spánkem. Tím získáváme odpověď na to, že volný čas lze rozpoznat až od chvíle, kdy si jej dokážeme uvědomovat a vědomě rozpoznávat. Právě z těchto důvodů nemůžeme hovořit o tom, že máme volný čas po celý život, nebo že jej má každý. Člověk, který si neuvědomuje existenci rozdílných časů a jejich trávení, nemůže hovořit o svém volném čase. Tak tomu je i u malých dětí a v určité míře i ve stáří.

Nicméně pro potřeby této práce vycházíme z faktu, že cílová skupina jsou děti v období pubescence, které si rozdílnost trávení volného času uvědomují, a tudíž si uvědomují i svůj volný čas, a dokážou jej odlišit od času tráveného ve škole, přípravou na vyučování, dopravou do školy a fyziologickými potřebami.

Právě volný čas v souvislosti s prací a fyziologickými potřebami definuje Hofbauer a kol. Tvrdí, že volný čas *„je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu) ... Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti seburčující a sebevytvářející...“* (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, str. 10) Dle těchto kritérií by mělo jít o čtyři činnosti prováděné ve volném čase. Jedná se o odpočinek a zábavu, zlepšení kvalifikace, účast na veřejném životě, rozvoj zájmové sféry. Některé z těchto činností mohou být pojítkem mezi volným časem a časem vázaným. Mluvíme o takzvaném čase polovolném, který propojuje aktivity činící radost s praktickým užitekem. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Volný čas může v každém člověku vyvolat jiné pocity a představy. Pro někoho to může být pouhé polehávání a takzvané „nicnedělání“, zatímco pro jiného to může být čas plný zájmů a koníčků. Může se jednat o aktivně trávený čas, ale i popovídání s přáteli. Do volného času se zahrnují i koníčky od nejrůznějších sportů, přes četbu či kresbu po nejrůznější typy sběratelství. Volný čas je tedy doba, kterou každý může trávit volně, dle své vlastní libosti. Pokud však chceme mluvit o organizovaném volném čase a jeho ovlivňování, přichází na

řadu pedagogika volného času, která jako mladý obor a jedno z odvětví pedagogiky řeší otázky pedagogického ovlivňování volného času a potřeby jej ovlivňovat. (Bendl, 2015)

Nejzákladnější znaky volného času lze definovat podle Bendla (2015, str. 120) takto:

- *„Je to doba svobodné volby činností (člověk dělá to, co chce, ne to, co musí).*
- *Zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, přinášejí potěšení, radost.*
- *Činnosti ve volném čase dávají příležitost k reakci, odpočinku, obnově sil i k osobnostnímu rozvoji.“*

Pod pojmem volný čas tedy rozumíme dobu zábavy, koníčků a odpočinku, i čas trávený vzděláváním sebe sama ve svém vlastním zájmu. Také však musíme k volnému času připočítat čas ztrátový, tedy čas, o který přicházíme čekáním, dojížděním apod. Opakem k času volnému, je čas trávený povinnostmi. Do této oblasti zahrnujeme vše, co člověk dělá, protože musí. Nehraje zde roli, zda je to pro člověka příjemné nebo není. Jedná se o zaměstnání, školu a povinnosti z nich vyplývající. Také sem zahrnujeme péči o domácnost, rodinu a čas strávený biologickými potřebami. A právě volný čas s časem určeným na povinnosti nelze jednoduše vyčlenit. Některé volnočasové aktivity se mohou prolínat s povinnostmi. Jsou to především ty, které nám přináší hmotný výsledek a povinnosti, které nám přináší pocit naplnění a spokojenosti. O tomto čase mluví Bendl jako o čase polovolném. (Bendl, 2015) Stejně jako již zmíněný Hofbauer a kol.

Dále Pávková a kol. (2008, str. 66) přichází s několika dalšími vymezeními pojmu volný čas:

- *„časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností;*
- *volný čas v negativním pojetí – čas zbývající po splnění rozmanitých povinností;*
- *volný čas v pozitivním pojetí – čas nezávislého a svobodného rozhodování pro činnosti;*
- *čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, o vlastní fyzické potřeby včetně spánku;*
- *opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil;*
- *čas, ve kterém se můžeme věnovat činnostem, které máme rádi, baví nás, přinášejí radost a uvolnění, chceme a můžeme je dělat.“*

Vývoj volného času zaznamenal Němec (2002), který poukazuje na změnu přístupu k volnému času při změně společnosti. Tím můžeme zaznamenat tři etapy vývoje volného času především v socialistické společnosti. První etapou jsou 50.-60. léta minulého století. Základem společnosti je čas věnovaný především práci, a tudíž je volný čas v této etapě spíše jen o odpočinku a rekreaci, aby pracovníci znovu nabrali dost sil na pracovní výkony. I u dětí je volný čas spíše pojímán jako organizovaná činnost v podobě vycházek, odpočinku a hromadné přípravy na vyučování. Druhá etapa zahrnuje období 70.-80. let a v této době již dochází k rozmachu v oblasti volného času. Čas trávený mimo práci a povinnosti už není jen o relaxaci a odpočinku, ale začínají se objevovat nové oblasti vyžití. Vzdělávání u dospělých je již bráno jako naplňování potřeby vlastní seberealizace. Změny nastávají i u dětí, kdy vzniká mnoho zájmových kroužků při školách i mimo ně. Rozvíjí se Pionýr, který zaštiťuje nejen zájmové kroužky, ale i stanice mladých turistů, techniků a přírodovědců. Vzniká i jakási povinnost organizací pečovat o mládež a jejich rozvoj. Bakalář (Bakalář in Němec, 1978) tvrdí, že množství volného času, jeho struktura a povaha, to vše je podmíněno typem zaměstnání. Zároveň však zaměstnání značným způsobem ovlivňuje. Třetí etapa dle Němce (2002) přichází v období 90. let a je založena na průměru volného času.

Na rozdíl od volného času dospělých, má volný čas dětí určité zvláštnosti. Základní rozdíl je především v nutnosti pedagogického vlivu. Také je u dětí větší potřeba dbát na míru soběstačnosti, i na rozsah a obsah volného času. Obvykle platí, že děti mají větší množství volného času, než tomu je u dospělých. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008) Pokud tedy mluvíme o pedagogickém vlivu, mluvíme o volném čase organizovaném. Tedy tom, který pro děti zaštiťuje a ve kterém působí nějaký pedagog. Oproti tomu volný čas neorganizovaný může zahrnovat vše v podobě dětských her, pasivního odpočinku, sportovních aktivit, času s přáteli apod.

Autoři Hájek a kol. mluví o specifčnosti volného času dětí. I Vyhnálková (2013) přichází s obdobným názorem. Pozornost se dětem začala z hlediska volného času věnovat až v 19. století. Nyní je již nepovažujeme za malé dospělé, a tudíž i k jejich volnému času nelze přistupovat jako tomu je u dospělých. Volný čas dětí má svá specifika, která jsou východiskem pro rozvoj a ochranu potenciálu volného času dětí a mládeže.

U dětí a mládeže vymezujeme tři časové bloky volného času. Je to blok závazných povinností, který zahrnuje všechno povinné, co musí dítě zvládnout. Je zde především výuka ve škole. Jako druhý blok máme rozšířené povinnosti, které lze rozložit na tři samostatné

okruhy: činnosti spojené se školou (domácí příprava, cestování do školy, doučování), činnosti spojené s biologickou existencí (stravování, hygiena, spánek) a činnosti související se společenskou existencí dítěte (coby člen rodiny a sociálních skupin – pomoc v domácnosti, návštěvy rodiny a přátel, pomoc se zařizováním věcí, nákupy apod.). Posledním blokem je oblast volného času, kam patří chvíle oddychu, zábavy, her, zájmových aktivit, ale i lelkování. (Vyhnálková, 2013)

Nejen volným časem, ale převážně pedagogickým působením v něm se zabývá pedagogika volného času. V tomto ohledu lze hovořit pro potřebu naší práce o výchově dětí mimo klasické vyučování ve škole. S tím je zapotřebí si objasnit další dva pojmy související s volným časem a výchovou v něm. Pojem „výchova ve volném čase“ a „výchova mimo vyučování“.

Bendl (2015) mluví o výchově mimo vyučování jako o čase a činnostech prováděných nad rámec školní výuky, ale zároveň jsou součástí školního vzdělávání. Nejedná se tedy o čistě volnočasové aktivity, ale i povinnosti patřící ke školní přípravě. Výchova mimo vyučování se odehrává především ve školní družině, domovech mládeže apod. „*Pojem výchova mimo vyučování bývá tedy vymezován jako výchovné působení v době mimo povinné vyučování, převážně, ale nikoliv výlučně ve volném čase.*“ (Bendl, 2015, str. 121) Mnohem důležitější pro tuto práci je výchova ve volném čase, která je popsána a více rozebrána v kapitole 1.2.

Odlíšné pojmy pro výchovu mimo klasickou rámcovou výuku přináší Němec (2002, str. 20), který si je pojmenoval jako mimotřídní a mimoškolní výchovu. „*Mimotřídní výchova je označení pro práci s dětmi, kterou organizuje škola, mimo rámec vyučování, např. práce v kroužcích, sport a hry, soutěže. **Mimoškolní výchova** (některými autory označována jako mimoškolní výchova) je výchovná činnost organizovaná mimo školu. Je představována zařízeními, institucemi, organizacemi, hnutími a nadacemi, např. Domy dětí a mládeže, Centra volného času, Junák, Brontosaurus, Podané ruce, Domy ekologické výchovy atd.*“

1.1 Funkce volného času

Aby bylo možné mluvit o správném využívání volného času, je potřeba znát jeho funkce, které by měl naplňovat. Stejně jako samotná definice volného času se liší dle názorů jednotlivých autorů, tak i jeho funkce se s každým názorem mohou odlišovat. Jako první si uvedeme funkce neboli potřeby volného času dle Opaschowského.

Vážanský (2001) ve své knize pracuje s dělením funkcí volného času podle Opaschowského, který přichází s osmi potřebami (tedy funkcemi), které se od volného času očekávají.

- Rekrece – nabírání nové energie, zotavení po zdravotní stránce, uspokojení fyziologických potřeb od sexuálních pudů až po spánek
- Kompenzace – odstranění nedostatků, potěšení, lenošení, útěk od pravidel
- Edukace – sebevzdělávání, cesta za novým poznáním, podněcování k učení se
- Kontemplace – vnitřní klid a rozjímání, čas věnovaný sobě samému, sebereflexe, vnitřní porozumění a nalezení identity
- Komunikace – družnost a potřeba kontaktu, navazování sociálních vazeb, čas trávený mezi lidmi, rozhovory, empatie, láska
- Integrace – potřeba udržení sociálních vazeb, stability a sociálního bezpečí, soudružnost a přátelskost, vztahy v rodině, tolerance, důvěra
- Participace – angažovanost, spoluúčast na dění, plnění společných cílů a tvorba společných záměrů
- Enkulturační – kreativní rozvoj, kulturní život, růst schopností a nadání, fantazie a tvůrčí uplatnění

Těchto osm funkcí lze také rozdělit na dvě skupiny. První skupinu tvoří rekreace, kompenzace, edukace a kontemplace, které jsou zamerané na individuální cítění a prožívání volného času. Oproti tomu komunikace, integrace, participace a enkulturační jsou funkcemi všeobecnými, tedy nejen pro jedince, ale i jeho okolí. (Opaschowski in Vážanský, 1987)

Funkce volného času lze dělit i na tři základní podle toho, jak má být volný čas vyplněn. Jsou to:

- Zábava – ta souvisí s uspokojováním osobních potřeb dítěte, vyproštění se ze stereotypu, nudy, trávení času s přáteli, hrát si a bavit se.

- Odpočinek – zahrnuje nejen spánek, ale i všechny formy relaxace duševní i fyzické, kompenzování únavy, obnovování sil fyzických i psychických.
- Vlastní rozvoj osobnosti člověka – osvobození od stereotypu, sebevzdělávání, rozvíjení osobnosti v zájmových útravech i v kruhu rodiny, přátel a vrstevníků. (Šerák, 2009)

1.2 Výchova ve volném čase

Mluvíme-li o výchově ve volném čase, jedná se o volný čas organizovaný, neboť při něm dochází k pedagogickému působení učitelem na žáka, tedy vychovatelem na vychovávaného. Nejdříve je potřeba si definovat, co to je výchova ve volném čase.

Pojem výchova mimo vyučování jsme si popsali dle Bendla v kapitole 1. Pro tuto práci je však specifičtější pojem výchova ve volném čase. Pokud chceme mluvit právě o výchově ve volném čase, je nutné si umět vymezit pojem výchova. Pávková a kol. (2008, str. 65) píše, že pojem výchova je často chápán jako „*záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu.*“ Obdobně lze přistupovat i k pojmu výchova ve volném čase. I zde musí docházet k záměrnému a cílevědomému ovlivňování, avšak v oblasti volného času. Jedná se tedy o specifickou výchovu, která má specifické podmínky a cíle. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Obdobný postoj vůči výchově ve volném čase zaujímá i Bendl (2015), který též popisuje tuto výchovu jako záměrnou, cílevědomou formu výchovy. Také zde zdůrazňuje, že v této formě výchovy musí být zastoupena i dobrovolnost, tedy chuť vychovávaného tuto činnost vykonávat.

Pedagogické ovlivňování volného času rozebírá i Němec (2002), který tvrdí, že právě výchova v době mimo vyučování má velký význam pro výchovu jako celku. Má za úkol vést děti a mládež správným směrem k plnohodnotnému využití volného času. V tomto čase by měl jedinec formovat své zájmy, uspokojovat lidské potřeby, upevňovat a rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Zároveň je však nezbytné, aby pedagog pracující s dětmi ve volném čase, uměl vytvořit správné zázemí a podmínky pro jejich osobnostní rozvoj. Dále se u něj

předpokládá značná míra empatie, pochopení a zájmu o danou oblast vzdělávání i o samotnou práci s dětmi. Jednotlivé rozdíly v obsahu a formě výuky se poté liší podle zařízení, věku vychovávaných apod.

Mezi instituce, které zajišťují mimoškolní výchovu patří:

- **Školní družiny** – zařízení pro děti mladšího školního věku, zajišťuje výchovnou, zdravotní a sociální funkci. Zaměřuje se na pohybové a zájmové aktivity.
- **Školní kluby** – převážně pro pubescenty. Dnes jich ubývá, tím přicházíme o možnost ovlivňovat jejich volný čas, což má negativní výchovný vliv.
- **Střediska volného času, domy dětí a mládeže** – zařízení určená pro zprostředkování konkrétních zájmových kroužků pod pedagogickým dohledem. Organizují soutěže, závody, tábory, tematické akce. Jsou určené pro všechny věkové kategorie.
- **Dětské domovy** – instituce ústavní výchovy. Děti jsou zde umístěny z nefunkčních rodin. Možnost navštěvovat zájmové činnosti je jim umožněna přímo v zařízení, nebo v jiné instituci.
- **Domovy mládeže** – bytovací zařízení pro středoškoláky studující mimo své bydliště, které má i výchovnou funkci. Zajišťuje také zájmové činnosti pro svěřenou mládež, která má udržet zájem a motivaci pro studovaný obor.
- **Základní umělecké školy** – školy určené k rozvoji estetických dovedností. Vyučují se zde oblasti hudební, hudebně-pohybové, literárně-dramatické a výtvarné.
- **Jazykové školy** – vedou výuku cizích jazyků, která má sloužit jako příprava na další studia na středních a vysokých školách.
- **Církev a náboženské společenství** – zaměřují se na výchovu mládeže po vyučování. Patří sem salesiánská střediska mládeže, sdružení evangelické mládeže atd. (Němec, 2002)

Vzhledem k povaze této práce jsou budeme mluvit o organizovaném volném čase, který zajišťují především domy dětí a mládeže a střediska volného času, coby instituce poskytující kroužky a další zájmové útvary.

Dle Hájka a kol. (2008) lze střediska volného času popsat jako právní subjekty, zařízení školského typu zajišťující zájmové činnosti dětem, žákům, mládeži, pedagogům, dospělým a dalším zájemcům. Domy dětí a mládeže jsou zájmová zařízení poskytující taktéž služby v podobě zájmových útvarů.

1.3 Zájmové činnosti

Němec (2002, str. 23) definoval zájmové činnosti jako „*aktivitu zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Podílí se na formování názorů, postojů a přesvědčení jedince. Zájmová činnost má na rozdíl od zábavy a odpočinku vždy aktivní charakter. Vždy obsahuje volní složku a významně ovlivňuje osobnost vychovávaného.*“

„*Obsahové členění zájmové činnosti:*

1. *Vědeckotechnické a vědecké*
2. *Technicko praktické*
3. *Společenskovědní*
4. *Přírodovědné*
5. *Estetickovýchovné*
6. *Tělovýchovné, sportovní a turisticky zaměřené“* (Němec, 2002, str. 23)

Obdobně dělí zájmové činnosti Pávková (1999), která však vymezila pouze pět oblastí:

1. Společenskovědní – tedy ty zájmové činnosti, které mají dítě vést k poznání společenského života kolem něj. Rozvíjí vztah k vlasti, rodnému místu, jazyku, tradicím. Patří sem výchova k vlastenectví, partnerství, společenská výchova, sběratelství a výuka jazyků. Slouží spíše k individuálním zájmovým činnostem.
2. Pracovně-technické – zájmová oblast manuálních dovedností. Obohacuje děti o technické poznatky a tvořivou manuální činnost. Především kroužky elektrotechnické, výpočetní technika, ale i práce s nejrůznějšími materiály na kreativní tvorbu – papír, dřevo, kov, textil, plast, sklo, modelovací hmoty.
3. Přírodovědní – zájmové činnosti vedoucí k prohloubení znalostí a zájmu o přírodu. Vytváří a upevňuje kladný vztah k přírodě a její ochraně. U malých dětí spíše vytváření vztahu k přírodě, u větších již konkrétní zájmy o pěstitelství, chovatelství apod.
4. Estetickovýchovné – oblast rozvíjející kreativitu a estetické cítění. Převážně výtvarné, hudební, literární nebo dramatické zájmové činnosti.
5. Tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření – všechny sportovně a turisticky zaměřené zájmové oblasti rozvíjející tělesný i duševní potenciál dětí. Zároveň tato

oblast zájmových činností udržuje aktivitu a pohybovost dětí. Patří sem všemožné druhy sportů individuálních i kolektivních, jako je atletika, fotbal, hokej, vytrvalostní cvičení, sezónní sporty, ale i menší sportovní a pohybové hry a turistika pěší i vodní.

Zájmová činnost musí být sestavena vhodně a adekvátně věku účastníků, pro které je činnost určena. Musí mít zpracovaný plán činnosti, stanovený cíl, obsah, úkoly, materiální a organizační zajištění. Obsah zájmové činnosti má vycházet právě ze schopností a dovedností účastníků. U pravidelných zájmových činností by mělo být zakončení formou soutěže, vystoupení, výstavou apod., tedy něčím, co ukáže schopnosti a dovednosti, které si účastníci osvojili. Samotná zájmová činnost by měla vést k samostatnosti, organizovanosti a schopnosti řídit si svůj volný čas. (Němec, 2002)

Dle Kratochvílové (2004) je zájmová činnost ta činnost, která má za úkol uspokojit zájmy jedince. Má se jednat především o zájmy individuální. Tyto činnosti mají upevňovat a rozvíjet talent a nadání, tvořit podmínky pro získávání nových zkušeností a dovedností.

Zájmové činnosti mají nejen své specifické funkce, ale i různé formy. Klasifikací forem zájmových činností se zabývá Němec (2002, str. 24), který je dělí:

1. **„Činnosti pravidelné, organizované v relativně stálých zájmových útvarech jako jsou kroužek, oddíl (sportovní, junácký), klub, umělecký soubor, třída ZUŠ.**
2. **Činnost pravidelná, která má individuální charakter, např. hra na hudební nástroj, výuka cizích jazyků, zájmová činnost vykonávaná s rodiči.**
3. **Příležitostná činnost organizovaná jako jednorázová nebo cyklická kolektivní akce, např. kur: lyžařské, plavecké, taneční, přednáškové cykly, letní tábory.**
4. **Příležitostná činnost individuálního charakteru, např. četba, návštěva kulturních a sportovních akcí, sledování televize, poslech hudby.“**

Dále jde zájmovou činnost dělit podle aktivity účastníků na receptivní a aktivně tvořivou. Receptivní činnost je ta, kdy jsou účastníci v roli posluchače nebo diváka. U aktivně tvořivých zájmových činností se účastník aktivně podílí na činnosti ať už individuálně, nebo v zájmovém útravu. (Němec, 2002)

„**Pravidelná zájmová činnost** je organizována v zájmových útvarech, což je obecné vyšší pojmenování zahrnující zpravidla některá z těchto označení:

- **Kroužek** – menší zájmový útvar, jehož činnost směřuje zpravidla k vnitřnímu obohacení členů, zaměřuje se na vnitřní život útvaru (např. rybářský, modelářský, čtenářský).
- **Soubor** – zájmový útvar jehož činnosti směřuje k veřejné produkci výsledků činnosti (např. pěvecký, taneční, divadelní). Zpravidla má závaznější strukturu a mívá více členů než kroužek.
- **Klub** – zájmový útvar s volnější organizační strukturou, s možnou převažující receptivní činností členů (např. filmový klub, klub malého diváka, fankluby).
- **Oddíl** – toto označení se užívá výjimečně, a to zpravidla u tělovýchovných nebo turistických útvarů. Pojem označuje, že útvar je součástí většího organizačního celku a má charakter kroužku.
- **Kurz** – útvar s vymezenou délkou trvání, zpravidla kratší než jeden rok, a jeho činnost směřuje k osvojení určitého množství vědomostí či dovedností (např. kurz PC, drhání, vaření). Zájmový útvar je také možné organizovat jako řadu kurzů v průběhu roku po sobě následujících a tematicky na sebe navazujících. To umožňuje i během roku operativně přijímat nové členy a platby účastníků jsou rozloženy do několika částek.“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, str. 169)

Obsah zájmové činnosti se odvíjí od věku, vyspělosti a předhozího zájmu účastníků v dané činnosti. U mladších žáků nejsou zájmy příliš vyhraněné, žáci si teprve rádi zkusí nejrůznější koníčky, někdy i více současně. Odhalují, která oblast zájmů je více baví, je pro ně zajímavější, nebo jim nejvíce jde a dosahují v ní úspěchů. S postupujícím věkem se zájmy vyhraňují, až zůstanou u jednoho nebo pár kroužků, které vzbuzují největší zájem a nejvíce je baví. Aktivní účastí na zájmových aktivitách se děti učí plánovat si svůj volný čas a vhodně jej využívat. Učí se vytyčovat si cíle, vytvářet postupy a hodnoty, aby těchto cílů dosáhly. (Němec, 2002)

2 Pubescence

Jednotlivými rozdílnostmi v etapách lidského života, jejich psychických, fyzických a emočních projevech se zabývá vývojová psychologie. A právě tento vědní obor nám popisuje právě i období mladší dospělosti. Mluvíme-li tedy o období pubescence, jedná se o část životního cyklu začínajícího na přelomu 11-12 let. Někteří autoři mluví o tomto období, jako o období dospívání. Toto období však probíhá až do 22 let věku, zatímco pro potřebu této práce je důležitá jen jeho první polovina. Dospívání si tedy můžeme rozdělit na období pubescence a adolescence, kdy tou pro nás podstatnou je fáze pubescence. (Langmeier, 2006)

Pubescence je období prudkých změn, vzdoru, náladovosti, demonstrativního protestného chování a neukázněnosti. Kromě psychického vývoje je v tomto období patrný i vývoj fyzický, který je typický dramatickým růstem a změnami v proporcích těla. (Carr-Gregg, 2012)

O tomto vývojovém období píše i Hájek a kol. (2008), kteří jej popisují velice obdobným způsobem, tedy jako období velkých tělesných a duševních změn. Především změn biologických v oblasti pohlavního dospívání a zvyšování hladiny hormonů, které mají za následek neklid, nevyrovnanost, výbušnost a časté změny nálad. Ovšem výbušnost a neúcta k autoritám není podmíněna pouze vývojovým obdobím, ale také předchozí zkušeností s autoritami. Pokud tedy dítě vyrůstá v harmonii, pochopení a v kladném vzoru ze strany autority, nemusí se výbušné chování projevit, nebo se projeví v mnohem nižší míře. Co se týče změn tělesných, dochází k prudkému nerovnoměrnému rozvoji. Zvláště intenzivně rostou končetiny.

Nejdůležitějším znakem tohoto období je pohlavní vyžívání. Chlapci i dívky začínají mít zájem o druhé pohlaví, avšak zatím spíše platonicky. Začínají se zajímat o dospělé, jejich návyky, četbu a myšlení. Doba dospívání je velice individuální. Obvykle dospívají dívky rychleji než chlapci, ale i mezi stejným pohlavím mohou být značné rozdíly na základě vrozených dispozic, výchovy apod. V tomto období také dochází k výraznému rozvoji fantazie a představivosti, ale také k rozvoji myšlení, které přechází od konkrétního k abstraktnímu. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

2.1 Znaky pubescence

Základní znaky dospívání si lze rozdělit na 3 skupiny. Jsou to znaky biologické, psychologické a sociální. Právě z hlediska biologického se období pubescence vyznačuje pohlavním zráním, které v průběhu dospívání přechází k dovršení tělesného a reprodukčního růstu. Z hlediska psychologického dochází při dospívání k rozvoji abstraktního myšlení a sexuálních pudů, které jsou v tomto období velmi silné. Z posledního hlediska, tedy hlediska sociálního se jedná o období života mezi dvěma mezníky. Končí bezstarostný dětský svět a jedinec se začíná cítit blíž světu dospělých. Všechny tyto změny ve všech třech kategoriích sice probíhají souběžně, nicméně ne vždy se musí změny odehrávat stejně rychle. Některé děti mohou dříve vospět po psychologické stránce a biologicky stále působit jako děti. Jiné mohou být příliš brzy tělesně vospělé, ale chováním a rozumem budou stále dětmi. Změny tedy mohou probíhat souběžně, ale je to u všech jedinců velice individuální. Pro tyto značné rozdílnosti v průběhu dospívání rozdělujeme toto období na dvě fáze. Je to fáze pubescence a adolescence. (Langmeier, 2006)

„1. Fáze pubescence (lat. Pubescere – odrůstat chmýří, dospívát; pubes – chmýří, ohanbí, stydká krajina). U průměrně se vyvíjející dívky trvá asi od 11 do 15 let, u chlapců začíná asi o rok později. Fázi dělíme dále na:

- a) **Prepubertu** (či první pubertální fázi): u dívek asi od 11 do 13 let; začíná obvykle mírným zrychlením tělesného růstu – „růstovou akcelerací“ a objevením prvních sekundárních pohlavních znaků – ochlupením pubickým a axilárním, začátkem růstu prsních žláz a končí první menstruací (menarché – počáteční menstruace, řec. mén – měsíc; arché – počátek). U chlapců je to fáze asi o rok opožděna a její ukončení je méně výrazné.*
- b) **Vlastní pubertu** (či druhou pubertální fázi) do dosažení reprodukční schopnosti (první menses, bývají zpravidla, ač ne vždy, ještě anovulační a většinou nepravidelné“ (Langmeier, 2006, str.88)*

Dělení pubescence na prepubertu a vlastní pubertu užívá i Binarová a kol. (2010), kdy tvrdí, že prepuberta začíná již kolem 10. roku u dívek a u chlapců kolem 11. roku. A vlastní puberta tedy nastupuje u dívek ve 12,5 letech a u chlapců ve 13 letech. Z tohoto lze snadno vyvodit, že u chlapců je proces pubescence delší a s pozdějším nástupem, než je tomu u dívek.

Každé vývojové období má určité psychické vývojové směry. U pubescence je to vývoj kognitivní, emoční a sociální. V kognitivním vývoji mluvíme o nárůstu inteligence rychlejším tempem, mnohem lepší abstraktní myšlení. Mají tendence hledat odpovědi na své životní otázky, vymýšlet nereálné skutečnosti a představy. U emočního vývoje dochází v období dospívání k citové labilitě, tedy častým změnám nálad, přehnaným reakcím. Jedná se o jedno z nejtěžších období života s ohledem na emoční vývoj. Posledním vývojem je sociální, kdy musí v tomto období pubescenti řešit především tři období: emancipace od závislosti na rodině, navazování vztahů s vrstevníky, hledání vlastního postavení.

1. Rodina, coby poskytovatel jistoty by v tomto období měla být na menším ústupu. Dítě by se mělo snažit oprostit od závislosti na rodičích, aby nepřerostla až v nezdravou a přehnanou závislost zasahující do období dospělosti. Některé děti a mládež na to jdou pomalým a postupným oprostováním, jiní prožívají tzv. období druhého vzdoru. Dalším typickým znakem tohoto období je přehnaná kritičnost vůči rodičům.
2. Navazování nových vztahů probíhá právě na základě toho, že se dospívající odpoutává od své rodiny a více se zařezuje do vrstevnických skupin. Z počátku jsou to spíše vrstevnické skupiny stejného pohlaví, později i k pohlaví opačnému. V tomto období prochází dospívající několika fázemi vztahů: skupinová izosexuální fáze, individuální izosexuální fáze, přechodná etapa, heterosexuální fáze polygamní, heterosexuální fáze monogamní (ta již navazuje na konec dospívání až časnou dospělost).
3. Hledání vlastní role ve společnosti je typické pro období dospívání. Pokládají si nové životní otázky, které by je dříve nenapadli. Především o smyslu života, světa, vesmíru, o lidské existenci, prostoru a času. Také se začínají více zajímat o názory ostatních na jejich osobu, povahu, vzhled apod. Také v tomto období přichází nové sexuální prožitky a pocity. V neposlední řadě se v tomto období rozhoduje o budoucnosti, tedy volba konkrétního oboru střední školy a budoucího profesního zaměření. (Langmeier, 2006)

Dle Obsta (2009) je žák pojmán jako rozvíjející se bytost, u které je brán zřetel na jeho vyvíjející se osobnost. Aby působení na vychovávaného, tedy na žáka, mělo správný efekt, je třeba žáka poznat, mít o něj zájem. Tento úkol není vždy snadný, neboť na jedné straně stojí zájmy a potřeby žáka a na straně druhé zájmy a potřeby třídy a potažmo i společnosti.

Zaměříme-li se na žáky nižších sekundárních škol, tedy druhých stupňů základních škol a nižších gymnázií, mluví o nich Obst (2009) jako o nepřesných rozděleních dle věku a vývojové fáze. Toto období sice věkově má odpovídat pubescenci, ovšem v dnešní době se vývoj urychluje a děti do období prepuberty přicházejí daleko dříve. Naopak potřeba opustit rodné hnízdo a založit rodinu se oddaluje. Pro období pubescence je také typické období lability v doprovodu se změnami nálad, nestálostí jednání a postojů a přehnanou impulzivitou. Tyto projevy již úzce souvisí i s obdobím adolescence, ve kterou postupně přechází.

Kromě psychického vývoje v období pubescence dochází i k vývoji fyzickému. Tímto vývojem se zabývá Binarová a kol. (2010), která jednotlivé změny ve vývoji rozdělila přesněji podle prepuberty a puberty. V období prepuberty dochází především k výrazným proporčním změnám na těle, děti se začínají vyťahovat do výšky v důsledku rychlého růstu trupu a končetin. Začíná se zvyšovat hladina pohlavních hormonů spojená s objevováním druhotných pohlavních znaků. Začínají se objevovat výrazné intersexuální rozdíly ve fyzickém vzhledu. Začíná se projevovat sexuální pud, který bývá zpravidla silnější u chlapců. Také je pro toto období typická rozkolísanost v rozdílném psychickém a fyzickém vývoji. Dítě se po jedné stránce vyvíjí rychleji než po stránce druhé, což zapříčiňuje nerovnováhu, citovou labilitu, výbuchy vzteku nebo naopak nezáměrnou apatii. Co se týče motoriky, může se v hrubé motorice objevit pocit nejistoty, přechodné neobratnosti a zhoršený fyzický výkon, který střídá rychlá únava. V jemné motorice dochází ke zhoršení písma. Tato zhoršení jsou patrnější více u chlapců než u dívek.

V období puberty se naopak začíná fyzický růst zpomalovat a začínají se více vyvíjet psychické funkce. Dochází k pohlavnímu dozrávání, kdy je dítě po sexuální stránce biologicky zralý dospělý. Z pohledu motoriky se začíná tělesný vývoj stabilizovat, ustává růst končetin, tudíž nestabilita ustává. Začíná růst svalstvo a vnitřní orgány, to dostává tvar dospělého. Dochází ke zlepšení pohybové koordinace, ztrátě neobratnosti a koordinace, především u chlapců. U dívek začínají ladnější pohyby a zvládají složitější koordinaci. Dosahují v tomto období skvělých sportovních výkonů. (Binarová a kol., 2010)

Zájmy v období pubescence jsou hlubší, trvalejší a diferencovanější oproti zájmům dětí prvního stupně základních škol. Po 13. roce dochází k vyhraňování zájmů, děti se ubírají konkrétním směrem zájmových aktivit a již nemají mnoho zájmů, které pouze zkouší, ale jen ty, které je opravdu baví. Často v této době dochází k vlivu vyhraněných zájmových aktivit na volbu budoucího povolání. V tomto věku se může začít utvářet i centrální koníček (zájem),

který přetrvává do dospělosti, nebo celý život. Začíná se projevovat rozdílnost v zájmech chlapců a dívek. Ovšem nejen pohlaví má vliv na rozdílnost zájmu o koníčky, ale i individuální schopnosti dětí, jejich záliby, nebo vliv výchovy a rodiny. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Význam motivace a vlivu rodiny na volný čas dětí popisuje Hájek a kol. (2004), který rodinu považuje za nejdůležitější výchovné prostředí dítěte. Nejen množství volného času, osobnost dítěte, ale především výchova, rodinné hodnoty a také finanční možnosti rodiny mohou náplň volného času dítěte ovlivnit. Největším vlivem rodiny je ale především jejich názory a hodnoty, které do dítěte promítají. Často do dětí promítají i své nenaplněné sny. To může v dítěti vyvolat potřebu dosáhnout lepších výkonů, ale také to může mít efekt opačný, kdy se dítě cítí méněcenné, že nedosahuje takových výsledků, jaké rodiče požadují. Z pohledu působení rodiny můžeme mluvit o dvou oblastech volného času. První je ovlivňování dítěte a jeho zájmů. Druhou oblastí je společné trávení volného času dětí s rodiči, společné aktivity, zájmy, hry.

Hofbauer (2004) popisuje vliv rodiny na volný čas dětí jako základní ovlivňující skupinu. Rodina je primární sociální skupinou a tudíž je i prvním volnočasovým prostředím, se kterým se děti setkávají. Rodina se zásadně podílí na formování osobnosti, výchově a vedení k volnému času. Volný čas v rodině přináší dítěti mnoho pozitivních i negativních vlivů. Z pozitivních vlivů to je především velikost a úplnost rodiny, sociální postavení, zázemí rodiny a možnosti trávení volného času, které může dítěti nabídnout. U negativních vlivů je to pak neúplnost rodiny nebo pozdější zklamání z jejího rozpadu. Na volný čas dětí má pak vliv rovněž trávení volného času uvnitř rodiny. Rodiče by měli dítě vést, inspirovat ho k zájmům, spoluorganizovat mu volný čas nebo mu jen iniciovat možnosti, jak ho trávit. Někdy však dochází k negativnímu pochopení spoluorganizování, kdy rodiče dítěti volný čas přesně stanovují, organizují, promítají do dětí své nenaplněné ambice a cíle, které potom požadují po nich. Děti těchto cílů nejsou pod nátlakem schopny docílit a jejich zájem o oblast klesá, až k odporu. Přes mnohá negativa a možné chyby zůstává rodina nadále nejdůležitějším determinantem volného času dětí v období dětství a dospívání a svou výchovou ovlivňuje vnímání volného času dítěte i v dospělosti. Aktivity provozované v rodinách jsou ovšem závislé na tom, jaký má sociální status, životní styl a vztah k volnočasovým potřebám dítěte. Faktorem ovlivňujícím volný čas dětí v rodině může být i sociální zázemí rodiny a tedy to, jaký je stabilní příjem domácnosti.

Východiskem pro správný vliv rodiny na volný čas dětí by mělo být především společné trávení volného času, hledání společných zájmů a aktivit. Prioritou by tedy měl být čas, který věnují rodiče dětem, aktivní přístup a výchova k volnému času. Děti se tak naučí vnímat volný čas a využívat jej plnohodnotně k seberozvoji i ve prospěch druhých. Společně trávené aktivity také spoluvytvářejí životní styl a úroveň rodiny. Demokratický styl poté umožňuje dětem se plnohodnotně zapojovat do života rodiny a dění v ní. Tento styl učí děti se chovat aktivně, odpovědně a vstřícně vůči zbytku rodiny a učí je tím snazšímu přístupu do dalších sociálních skupin, např. škola či vrstevnická skupina. (Hofbauer, 2004)

Dalším významným vlivem na volný čas pubescenta je vliv vrstevnické skupiny. Zde probíhají veškeré aktivity, které lze provozovat neformálně za přítomnosti přátel. Stejně jako v rodině, i zde jsou rozhodující hodnoty, které ve skupině panují neboť ty jsou potom členům skupiny předávány. Nemusí se tedy jednat jen o skuinu mládeže v negativním smyslu. V pozitivním světle mluvíme o skupině přátel smýšlejících podobně, nebo které pojí stejný zájem. Tato vrstevnická skupina se může vytvořit i při navštěvování zájmového útvaru, nebo se mohou znát z jiného prostředí a začít zájmový útvar navštěvovat společně. Můžou také trávit čas společně neorganizovaně. Především v období puberty je vliv vrstevníků a přátel velice silný. Mluvíme li o negativním vlivu vrstevnických skupin, jedná se především o problematiku předávání špatných hodnot a destruktivního chování ve společnosti. (Hájek, Harmach, 2004) Pro potřebu této práce se však bude mluvit spíše o pozitivním vlivu vrstevnických skupin, jejich propojenosti díky zájmovým útvarům apod.

3 Základní vzdělávání na základních školách a nižších gymnáziích

Zákon 561/2004 Sb., §1 (Školský zákon) „*upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních*“. Pro potřebu naší práce se zaměříme na základní vzdělání, jak ho cituje zákon, ale také různí autoři zabývající se problematikou vzdělávání pubescentů.

Nejdříve je potřeba si stanovit, co to vůbec je vzdělání. Průcha (2014, str. 296) ho popisuje jako „*souhrn vědění (znalostí, dovedností, postojů a hodnotových orientací), které subjekt získává jako produkt vzdělávání, a to jednak formálního vzdělávání (školního), jednak neformálního vzdělávání. I když se úroveň vzdělání dosažená jednotlivcem dokládá především na základě absolvovaného druhu a stupně škol prostřednictvím vysvědčení, certifikátů a diplomů, ve skutečnosti nelze přesně rozlišit, ze kterých různých zdrojů se vytváří vzdělání jako celek.*“

Dle Mirowsky (2003) tvoří vzdělání jedinečný společenský status, který se odvíjí především od výše dosaženého vzdělání. Právě tento status se později promítá do všech oblastí života, ovlivňuje zaměstnání, pracovní pozici i příjmy. Také vzdělání vede k individualitě při získávání, vyhodnocení a zpracování různých informací.

Dle Školského zákona (Zákon 561/2004 Sb.) má vzdělávání určité zásady, na jejich základě je školský systém postaven. Je to především rovnost přístupu, tedy stejné postavení pro všechny bez ohledu na rasu, barvu pleti, náboženské vyznání, pohlaví, národnosti, sociálního původu apod. Dále můžeme mluvit o zásadě zohlednění potřeb jednotlivců. Zásadě vzájemné úcty, solidarity a respektu. Bezplatného vzdělání na základní a střední úrovni. A zásada svobodného vzdělávání se po celý život.

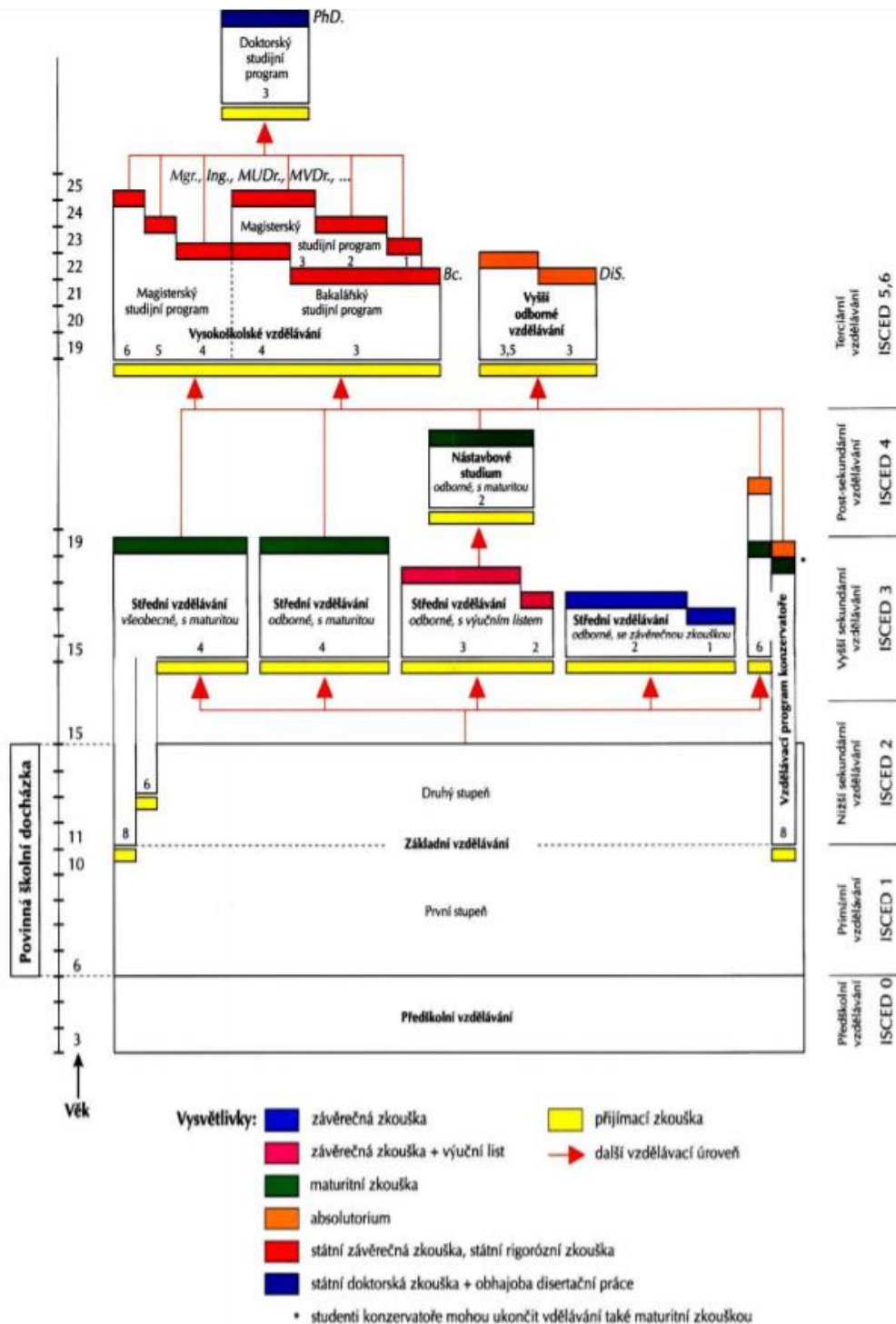
Nejen zásady tvoří rámec vzdělávání, ale především obecné vzdělávací cíle. Hlavním cílem vzdělávání je formování a rozvoj osobnosti vzdělávaného, poskytnutí všeobecného nebo i odborného vzdělání. Pochopení a uplatnění základní listiny práv a svobod, genderové rovnosti. Vytvořit povědomí o hodnotě kultury národa, respektu etnik, náboženství, zahraničních kultur a pravidel. (Zákon 561/2004 Sb.)

Vzdělávací soustava České republiky je tvořena školami a školskými zařízeními. Dle toho zákona mluvíme o sedmi druzích škol. Základem je škola mateřská a základní, kterou mají povinnost navštěvovat všechny děti. Dále přichází škola střední, která se rozlišuje na gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště. A v neposlední řadě jsou tu konzervatoře, vyšší odborné školy, základní umělecké školy a jazykové školy. (Zákon 561/2004 Sb.)

Ze školských zařízení jsou to ta zařízení školského typu, která poskytují vzdělání a službu doplňující vzdělávání ve školách, zajišťují ústavní a ochrannou výchovu. Jsou to zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, zařízení pro zájmové vzdělávání, výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování atd. (Zákon 561/2004 Sb.)

V případě školských zařízení je stejně jako u škol povinnost zápisu do školského rejstříku a vzdělávání zde zajišťují pedagogičtí pracovníci. (Zákon 561/2004 Sb.)

Každý žák i student má právo na vzdělání. Aby mohli tohoto práva využít, jsou povinni řádně docházet do školy (školského zařízení) a řádně se vzdělávat. Musí dodržovat školní a vnitřní řád. (Zákon 561/2004 Sb.)

Obrázek (Obr.) č. 1 - Vzdělávací soustava ČR (Rýznar, 2009)

„Základní škola je jedním z pilířů sociální konstrukce společnosti a součástí života generací v období dětství a dospívání. Škola je specifickou kulturou, společenstvím dospělých a dospívajících. V ní žáci získávají znalosti a dovednosti, osvojují si vzorce chování a hodnoty, důležité pro osobnostní rozvoj a život ve společnosti. V kontextu změn sociálních,

ekonomických, kulturních a demografických se škola mění, mění se její žáci a učitelé.“
(Dvořák, 2011, str. 11)

Dále se pro potřeby této práce budeme zabývat pouze základním vzděláváním a druhým stupněm základních škol a nižšími gymnázii. (Zákon 561/2004 Sb.)

Základní škola se organizačně dělí na jednotlivé třídy. Školní rok se dělí na období školního vyučování a školních prázdnin. Období školního vyučování se dělí na jednotlivá pololetí. Každé pololetí se člení na jednotlivé pětidenní vyučovací týdny. Základní vzdělávání se uskutečňuje v denní formě, oproti vzdělávání na střední nebo vyšší odborné škole. Denní forma vzdělávání je ta forma výuky, kdy žáci navštěvují organizovaně každý den výuku v pětidenním vyučovacím týdnu po celou dobu školního roku, v období školního vyučování. (Zákon 561/2004 Sb.)

Vyučovací hodina trvá v základním vzdělávání 45 minut. Rámcovým vzdělávacím programem je stanovena povinná výše vyučovacích hodin týdně na konkrétní stupně vzdělávání. Pro potřebu naší práce je potřeba zmínit šesté a sedmé ročníky, které mají výši vyučovacích hodin týdně stanovenou na 30 hodin a osmé a deváté ročníky na 32 hodin týdně. (Zákon 561/2004 Sb.)

„Základní vzdělávání v základní škole má 9 ročníků a člení se na první stupeň a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem a druhý stupeň šestým až devátým ročníkem. V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech 9 ročníků, lze zřídit základní školu, která nemá všechny ročníky.“ (Zákon 561/2004 Sb., §46, odst. 2)

Povinnou školní docházkou se rozumí získání základního vzdělání, tedy dokončení devíti školních let vzdělávání, nebo dovršení sedmnácti let věku. Žák plní povinnou školní docházku v základní škole, která je v jeho spádové oblasti, tedy oblasti jeho trvalého bydliště. Pokud je žák přijat na jinou školu, která není jeho spádovou oblastí, smí se v této škole vzdělávat, avšak tato skutečnost se musí nahlásit řediteli školy příslušné spádové oblasti. (Zákon 561/2004 Sb.)

„Stupeň základního vzdělávání získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole, na nižším stupni šestiletého nebo osmiletého gymnázia...“ (Zákon 561/2004 Sb., §45, odst. 1)

Cílem základního vzdělávání je potřeba, aby si žáci osvojili schopnost učení se, motivaci k celoživotnímu vzdělávání, tvořivému myšlení, účinné komunikace a spolupráci, toleranci k druhým lidem, sobě, přírodě a světu kolem nás. Vymezit a rozpoznat své hodnoty a možnosti. Naučit se uplatnit získávané dovednosti a vědomosti v dalším vzdělávání, ale i profesním či osobním životě. (Zákon 561/2004 Sb.)

O domácí přípravě můžeme mluvit jako o nějakém úkolu na doma, tedy práci, kterou zadává učitel žákům na procvičení, přípravu na další výuku apod. Právě tyto domácí úkoly vytváří často rozporuplné názory na jejich zpracování a náročnost. Přitom právě náročnost ve zpracování mnoho vypovídá o sociálních vazbách v rodině a jejich fungování. Jiný přístup mají děti, jimž rodiče ochotně pomáhají a odlišný ty děti, jejichž rodiče domácí úkoly odsuzují nebo veřejně kritizují. V této fázi je také nutné odlišit **domácí úkoly** od **domácího učení**. Domácí učení je čas doma věnovaný vzdělávání. Je to tedy čas, po jehož dobu se dítě vzdělává, učí se nové i stávající učivo, opakuje si látku, slovíčka apod. Domácí učení lze charakterizovat i jako zábavnou sociální interakci, při které rodiče s dětmi upevňují sociální vazby hravou interaktivní formou vzdělávání a trávení více volného času dohromady. (Čapek, 2013)

Nejen rodiny a vrstevnické skupiny mají vliv na volný čas dětí a mládeže. Také škola a školská zařízení značnou mírou ovlivňují množství volného času a způsob jeho trávení. Hájek a kol. (2004) tvrdí, že škola volný čas dětí a mládeže ovlivňuje nejvíce svými mimoškolními a mimovyučovacími aktivitami, tedy programy výchovnými, zaštiťovanými školou, ale probíhajícími mimo učebnu a školu. Mohou to být školy v přírodě, výlety, kulturní akce, akademie atd. Dalším významným vlivem jsou školská zařízení, tedy zařízení, kde probíhá pedagogické působení na vychovávané. Těmi vlivnějšími jsou střediska volného času. Jejich vliv na volný čas je mnohem patrnější, než je tomu u škol, neboť plní funkci výchovně vzdělávací i rekreační současně. Tímto mluvíme souhrnně o střediscích volného času, domovech dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Tedy o všech střediscích školského typu zajišťujících organizovaný volný čas dětí a mládeže. Právě tyto organizace zajišťují plnohodnotné využití volného času dětí a mládeže organizovanou formou, ve vhodných podmínkách, vhodných zájmových útvarech a jasně stanoveným vzdělávacím cílem.

V neposlední řadě má na volný čas dětí a mládeže vliv i školní družina a školní klub. Obě tyto organizační složky mají podobnou funkci, tedy výchovnou, vzdělávací a rekreační. Slouží žákům základních škol mimo vyučování a v době školních prázdnin. U školních družin

je to pro žáky prvního stupně, školní kluby potom slouží žákům druhého stupně a víceletých gymnázií, maximálně však do věku odpovídajícímu ukončení povinné školní docházky. Školní družina i klub mají stejnou náplň práce, tedy vyplnit volný čas dětí a mládeže po vyučování zájmovými aktivitami, které plní již zmíněné funkce. Družiny i kluby jsou organizačně i obsahově přizpůsobeny věku účastníků. (Hájek, Harmach, 2004)

Podmínkou aktivit v zájmových oblastech je zvýšit motivaci dětí k navštěvování zájmových útvarů a kroužků. Motivace je snaha o vyvolání potřeby něco dělat. V případě zájmových činností je motivací snaha vyvolat potřebu po zájmovém vzdělávání nebo zájmové činnosti, ale zároveň ukázat, jak tuto potřebu uspokojit. Měla by děti vést k odpovědi na otázku, proč mají danu činnost dělat, proč se ubírat zrovna tímto směrem. Nesmí se jednat o motivaci vynucenou, ale pouze vyvolanou, tedy vzbuzující v dítěti zájem bez pocitu nutnosti. Motivace by měla mít tři funkce:

- Aktivizační – Musí být zvolena přiměřeně, u mladších dětí se motivace váže především na smyslové zážitky z minulosti a na základní potřeby
- Regulační – má za úkol určovat, co by dítě mělo ve svém věku zvládat, co se má naučit a jaký přitom zvolit postup
- Posilující – má za úkol u dětí posilovat žádoucí chování (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Vedoucí či pedagog volného času má děti motivovat a motivaci udržovat na odpovídající úrovni, tedy podle věku, vyspělosti a osobnosti účastníka. Měl by využívat jednotlivých motivů a s těmi pracovat v rámci celé činnosti. Vhodnými motivy může být radost z činnosti, kterou vykonává, zájem o ni a na tom může stavět další motivy a cíle. Dalším motivem může být zpětná vazba. V ní dítě vidí nějaký výsledek, kterého bylo schopno dosáhnout, což slouží jako motivace k dalšímu postupu a rozvíjení schopností a dovedností. Úspěch lze považovat za velmi silný motiv, neboť povzbuzuje toho, kdo jej dosáhne a vytváří lákavé prostředí pro dosahování dalších úspěchů, čímž motivuje k dalšímu pokračování v zájmové činnosti. O motivech můžeme mluvit v souvislosti se zvědavostí, která přiměje děti pátrat po příčinách tvorby a fungování věcí, což ho povzbuzuje v navštěvování míst a kroužků, které mu na tuto otázku dokáží odpovědět. Motivem je i soutěživost, která dítě žene ke zlepšení, k touze vyhrát a být tak nejlepší. Kromě vlastní potřeby vyhrát je tu i motivace vyhrát pro tým, tedy nepokazit to ostatním a být jim nápomocen. Kromě pozitivních motivů se můžeme setkat

i s antimotivačními činiteli, jako je ironie, zesměšnění nebo výtka, které v dětech vyvolávají nejistotu, strach, smutek a způsobují, že nechtějí pokračovat v zájmové činnosti, odchází z kroužků a straní se vrstevníkům a kolektivu. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

II. EMPIRICKÁ ČÁST

U kvantitativního přístupu vycházíme z teorie, na základě níž pomocí operacionalizace vytvoříme hypotézu a následně ověřujeme statistickými metodami.

Na základě analýzy odborné literatury z oblasti pedagogiky volného času, vychovatelství a oblasti sociální pedagogiky byly v teoretické části vymezeny pojmy volný čas, výchova ve volném čase a byly vymezeny funkce volného času. Další kapitoly byly věnovány vymezení vývojového období pubescence s pojmy prepuberta a vlastní puberta. Teoretickou část práce uzavírá kapitola o základním vzdělávání, základních školách a nižších gymnáziích ve vzdělávacím systému ČR, včetně části věnované vlivu školy a školských zařízení na volný čas dětí a mládeže.

Na část teoretickou navazuje část empirická, která popisuje provedené výzkumné šetření zaměřené na zmapování trávení volného času žáků druhých stupňů základních škol a žáků nižších gymnázií na Kroměřížsku.

Empirická část je rozdělena na tři části, v první je vymezen hlavní cíl práce, jsou stanoveny výzkumné otázky a hypotézy. Následuje zde zdůvodnění zvoleného typu výzkumu a je zde popsán nástroj sběru dat a zvolený výzkumný vzorek. Druhá část obsahuje analýzu dotazníkového šetření a popis výsledků. Poslední je diskuze.

4 Cíle empirické části

Pro zpracování empirické části diplomové práce byl vybrán kvantitativní typ výzkumu, který je založený na číselných údajích. (Gavora, 2008) Tento typ výzkumu používáme, chceme-li výsledky získané přesnými a objektivní metodami zobecnit pro širší populaci mimo kontext výzkumu. (Hendl, 2005)

Kvantitativní pedagogický výzkum je ta vědecká činnost, při které se testováním a ověřováním hypotéz hledají vztahy mezi pedagogickými jevy. (Chrásková, 2007)

„Ve výzkumu se řeší buď jeden, nebo více (zpravidla spolumisejících) problémů. Řešení vědeckého problému potom představuje řadu navzájem propojených a na sobě závislých kroků a činností. Jednotliví výzkumy se mohou navzájem lišit co do posloupnosti jednotlivých realizovaných činností, ale základní schéma postupu bývá následující:

- stanovení problému,
- formulace hypotézy,
- testování (verifikace, ověřování) hypotézy,
- vyvození závěrů a jejich prezentace.“ (Chráška, 2007, str. 12)

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je **zmapovat trávení volného času žáků druhých stupňů základních škol a žáků nižších gymnázií na Kroměřížsku**. Hlavní cíl byl dále rozčleněn na **dílčí cíle**:

1. Zjistit rozdíly v trávení volného času mezi žáky ZŠ a žáky gymnázií.
2. Zjistit nejčastější formy trávení volného času.
3. Zjistit motivaci k trávení organizovaného volného času.
4. Zjistit, jaká omezení mají vliv na výběr trávení volného času.

Po stanovení dílčích cílů je zapotřebí si vytyčit výzkumné otázky. Ty chápeme jako určitou formulaci výzkumného problému v tázací podobě. Hledáním odpovědí na tyto otázky se snažíme daný problém vyřešit. Výzkumné otázky musí být jasně formulované a vycházet z výzkumných cílů. (Ochrana, 2019)

Gavora (2008) rozlišuje celkem tři typy výzkumných otázek – deskriptivní, relační a kauzální. Deskriptivní otázky, které popisují situaci nebo výskyt jevů byly v diplomové práci stanoveny takto:

- 1. Jak tráví volný čas žáci druhých stupňů základních škol oproti žákům nižších gymnázií?**
- 2. Jaké nejčastější formy trávení volného času jsou mezi žáky druhých stupňů základní škol a žáky nižších gymnázií?**
- 3. Jaká je nejčastější motivace k trávení organizovaného volného času mezi žáky druhých stupňů základní škol a žáky nižších gymnázií?**

4. Jaká nejčastější omezení mají vliv na volný čas žáků druhých stupňů základní škol oproti žákům nižších gymnázií?

Zda mezi více zkoumanými jevy existuje nějaký vztah se stanovují relační, vztahové otázky, které spojují do vztahů určité jevy či činitele. Pro každou relační výzkumnou otázku je nutné zformulovat věcnou hypotézu označuje se jako (H1, H2, H3) a následně k ní vymezit hypotézu statistickou – hypotézu nulovou (H1₀, H2₀, H3₀) a hypotézu alternativní (H1_A, H2_A, H3_A). Níže jsou stanoveny relační otázky včetně hypotéz.

Posledním typem výzkumných otázek jsou kauzální, které však v této diplomové práci nebyly použity.

Relační otázky a hypotézy byly stanoveny následovně:

1. Jaký vliv má typ studované školy na navštěvování kroužků ve volném čase?

H1 Žáci druhých stupňů základních škol méně **navštěvují kroužky** než žáci nižších gymnázií.

H1₀ Žáci druhých stupňů základních škol navštěvují kroužky stejně jako žáci nižších gymnázií.

H1_A Žáci druhých stupňů základních škol prokazatelně méně navštěvují kroužky než žáci nižších gymnázií.

2. Jaký vliv má typ studované školy na pocit nudy ve volném čase?

H2 Žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy častěji než žáci nižších gymnázií.

H2₀ Žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy stejně často jako žáci nižších gymnázií.

H2_A Žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy prokazatelně častěji než žáci nižších gymnázií.

3. Jaký vliv má typ studované školy na délku domácí přípravy na vyučování?

H3 Žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za více omezující než žáci nižších gymnázií.

H3₀ Žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za stejně omezující jako žáci nižších gymnázií.

H3_A Žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za prokazatelně více omezující než žáci nižších gymnázií.

Proměnné jsou jevy vyskytující se ve výzkumu, mezi nimiž výzkumník hledá vazbu. Je to pedagogický jev, který v průběhu výzkumu nabírá různé hodnoty. Dělíme je na závislé a nezávislé, kdy nezávislé proměnné jsou jevy, které jsou příčinou vzniku jiného jevu. Závislé proměnné jsou ty jevy, které jsou důsledkem působení nezávislé proměnné. Výzkumná otázka je správně formulována tehdy, pokud vyjadřuje vztah mezi proměnnými. Výzkumný problém se formuluje jako otázka, musí být empiricky ověřitelný a měl by vyjadřovat vztah alespoň dvou proměnných. Pokud otázka nemá vztah mezi proměnnými, ale lze ji ve výzkumu ověřovat, nelze na ni vztáhnout hypotézu a jedná se tudíž o pedagogický průzkum. (Chráska, 2007)

Hypotézy jsou jádrem každého pedagogického výzkumu, je to oznamovací věta, která vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými a musí být možné ji empiricky ověřit. Výzkumník by se neměl snažit o prokázání platnosti hypotézy, ale spíše o její vyvrácení, tedy hledání faktů, které ji vyvrací či popírají. Jestliže se nedokáže hypotéza vyvrátit, je možné ji přijmout, ne však ji stanovit za definitivně prokázanou. (Chráska, 2007)

4.1 Metody a popis sběru dat

V předkládané práci byl použit pro empirickou část kvantitativní pedagogický výzkum, který se vyznačuje zkoumáním míry a intenzity existence pedagogických jevů a jejich vývojem. (Švec, 1998)

Pro výzkum byl zvolen jako výzkumný nástroj dotazník, který je určen pro hromadné získávání údajů. Dotazník může obsahovat jednotlivé otázky nebo položky. Konkrétně šlo

o elektronický dotazník. Dle Gavory jsou elektronické dotazníky ekonomicky výhodnější a ulehčují dostupnost respondentů, kteří by však měli být schopni pracovat s počítačem. (Gavora, 2008).

Použitý dotazník byl složen z 18 otázek, obsahuje položky uzavřené, polootevřené a škálové. Na začátku dotazníku byly zařazeny identifikační údaje týkající se pohlaví, zařazení do třídy a typu školy, který respondenti navštěvují.

Velmi frekventovanou metodou získávání dat v pedagogickém výzkumu je dotazník. Dotazník je soustava předem připravených a definovaných otázek, které jsou promyšleny, a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně. (Chrástka, 2007)

Dotazník coby výzkumný nástroj je umístěn v příloze práce.

Výzkum probíhal na 2 základních školách s druhým stupněm a 2 gymnáziích, z toho jedno bylo osmileté a druhé šestileté. Školy byly kontaktovány s potřebnými informacemi v měsíci únoru. Od března započal výzkum, který probíhal do května. Poté byl vyhodnocován. Vedení školy rozhodlo, že žáci dotazník vyplní v hodině informatiky.

Před samotným spuštěním dotazování však byl proveden předvýzkum, který Gavora označuje jako dobu před zahájením samotného výzkumu, kdy si výzkumník ověřují funkčnost výzkumného nástroje. Předvýzkum se obvykle provádí na menším souboru lidí a cílem je ověřit srozumitelnost pokynů, otázek, délku zkoumání apod. Získané údaje se vyhodnocují a na jejich základě se upravuje výzkumný nástroj, případně se provádí drobné úpravy v hypotézách nebo výzkumném souboru. (Gavora, 2000)

Předvýzkum proběhl u malého vzorku dobrovolníků, 5 dětí rodinných známých, kteří navštěvovali 2.stupeň ZŠ a dva z nich víceleté gymnázium. Cílem bylo zjistit, zda je pro respondenty v jejich věku srozumitelný, jestli porozumí pokynům pro vyplnění, jestli porozumí otázkách a jestli půjde následně data vyhodnotit. Na základě zjištění byly otázky v dotazníku lépe formulovány.

Z pohledu etiky výzkumu byly všichni žáci i vedení škol ujistěni, že získaná data jsou anonymní a budou sloužit pouze pro potřeby této práce. Získaná data pro nebyla přiřazena ke konkrétním školám ani třídám či žákům. S daty bylo pracováno na základě identifikačních otázek, kterými se zjistilo pohlaví respondentů, typ navštěvované školy a třídy. Žáci měli možnost účast na výzkumu odmítnout.

4.2 Výzkumný soubor

Základní soubor je soubor všech subjektů, které splňují podmínky pro zkoumání. Není vždy v silách výzkumníka zkoumat problematiku výzkumu na všech subjektech základního souboru. V takovém případě si výzkumník musí ze základního souboru vytvořit soubor výběrový. (Gavora, 2008)

V této práci byl stanoven základní soubor výzkumu, který je tvořený všemi třídami druhého stupně základních škol a nižších gymnázií na celkem osmnácti školách na Kroměřížsku.

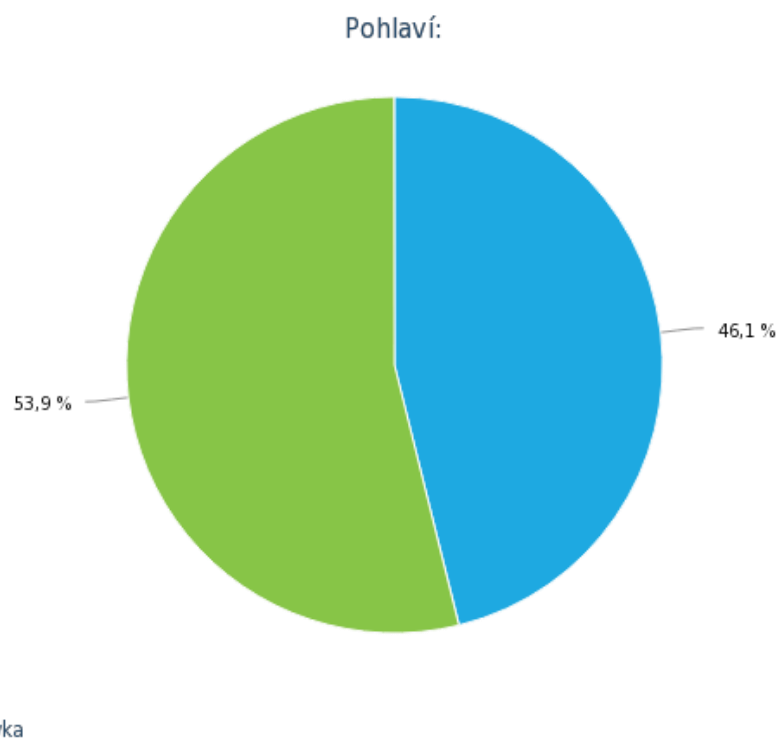
Emailem byly osloveni zástupci všech 18 základních škol s 2.stupněm a zástupci obou víceletých gymnázií. Z oslovených škol přislíbily účast na výzkumu 2 základní školy a obě víceletá gymnázia, kterým byl zaslán elektronický dotazník. Tímto vytvořily výběrový soubor (výzkumný).

Rozložení výzkumného vzorku a vyhodnocení dotazníkového šetření je popsáno v následujících kapitolách.

Celkem se dotazníkového šetření zúčastnila skupina 315 respondentů, z nichž bylo 139 navštěvující víceletá gymnázia a 176 respondentů navštěvujících 2.stupeň základních škol.

Ze všech získaných dotazníků jich bylo 5 vyřazeno pro nesrovnalosti, špatný způsob vyplnění či chyby. Především z důvodu výběru více odpovědí u otázek, kde byla povolena jen jedna odpověď.

Výzkumný vzorek si lze rozdělit podle třech různých kritérií, a to podle pohlaví, navštěvované školy a navštěvované třídy. Pokud si jej tedy rozdělíme podle pohlaví, zúčastnilo se výzkumu 167 dívek (53,9 %) a 147 chlapců (46,1 %).

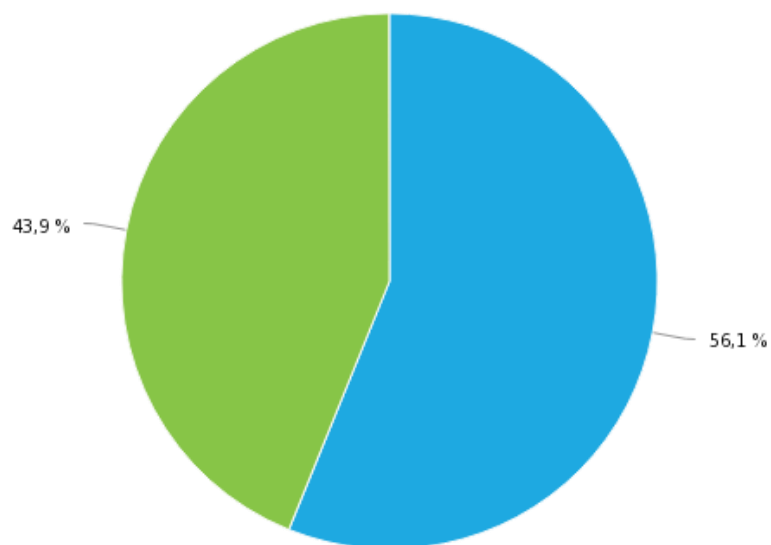

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Chlapec	143	46,1 %
Dívka	167	53,9 %
Celkem:	310	100 %

Tabulka č. 1 – Pohlaví respondentů

Jakou školu navštěvuješ?

● Gymnázium ● 2. stupeň základní školy

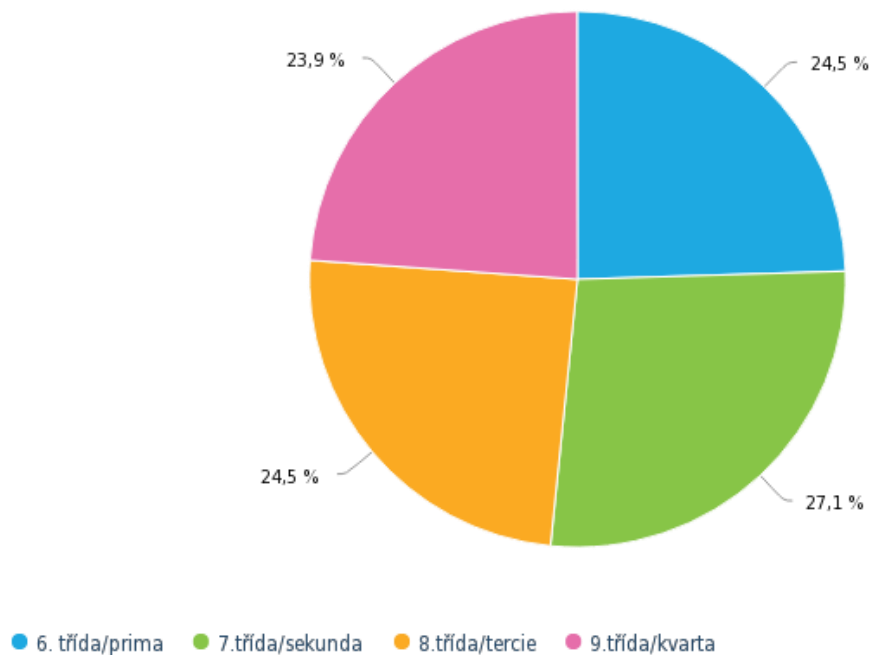
Graf č. 2 – Typ školy, ve které se žáci vzdělávají

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Gymnázium	174	56,1 %
2. stupeň základní školy	136	43,9 %
Celkem:	310	100 %

Tabulka č. 2 – Typ školy, ve které se žáci vzdělávají

Při rozdělení podle typu školy, ve které se žáci vzdělávají, se výzkumu zúčastnilo 174 (56,1 %) žáků nižších gymnázií a 136 (43,9 %) žáků druhých stupňů základních škol.

Jakou třídu navštěvuješ?

Graf č. 3 – Třída, ve které se žáci vzdělávají

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
6. třída / prima	76	24,5 %
7. třída / sekunda	84	27,1 %
8. třída / tercie	76	24,5 %
9. třída / kvarta	74	23,9 %
Celkem:	310	100 %

Tabulka č. 3 – Třída, ve které se žáci vzdělávají

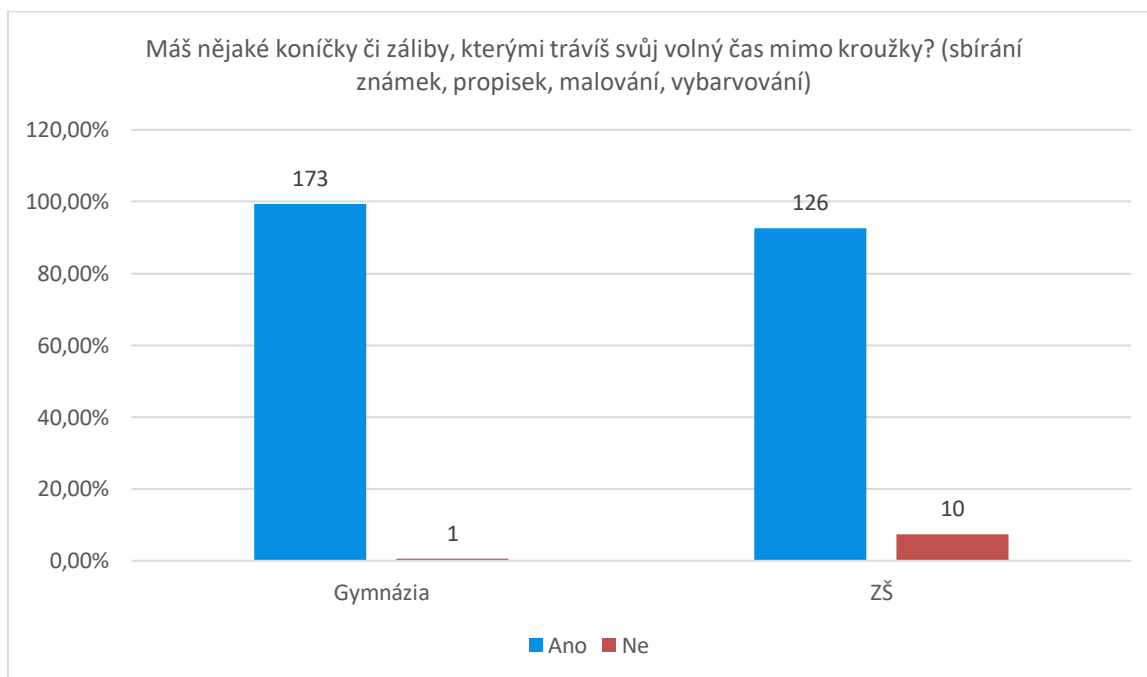
Třetí identifikační otázkou jsme zjistili rozložení výzkumného vzorku podle ročníků, ve kterém se vzdělávají. V 6. třídě základních škol a primách na gymnáziích se vzdělává 76 žáků z 310, tedy 24,5 %. Do 7. třídy nebo sekundy chodí 84 (27,1 %) žáků, do 8. třídy nebo tercie chodí 76 (24,5 %) a do posledního ročníku chodí 74 (23,9 %) žáků.

5 Výzkumné šetření

V této kapitole jsou popsány výsledky výzkumného šetření na základě stanovených výzkumných otázek. Data jsou interpretována pomocí tabulek s absolutní a relativní četností a znázorněna sloupcovými a výsečovými grafy.

Deskriptivní výzkumná otázka č. 1: Jak tráví volný čas žáci druhých stupňů základních škol oproti žákům nižších gymnázií?

Otázka v dotazníku č. 4: Máš nějaké koníčky či záliby, kterými trávíš svůj volný čas mimo kroužky? (sbírání známek, propisek, malování, vybarvování)

Graf č. 4 - Koníčky

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	126	92,6 %	173	99,4 %
Ne	10	7,4 %	1	0,6 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

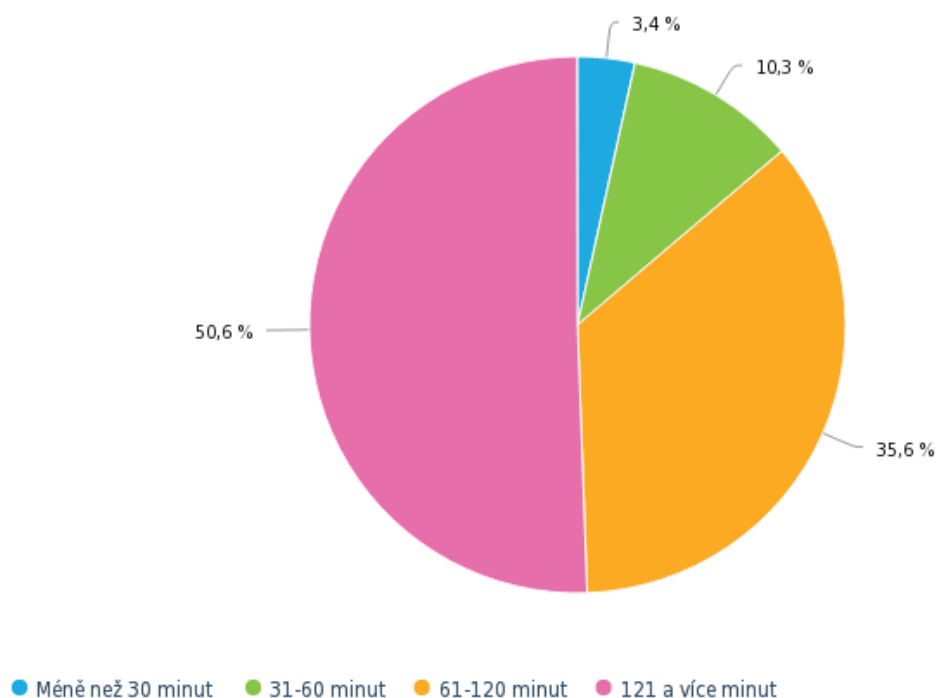
Tabulka č. 4 – Koníčky

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky a grafů, z oslovených 310 respondentů odpovědělo 299 z nich, že má nějaké koníčky či záliby, což činí 96,5 % z celkového počtu oslovených žáků. Tedy pouhých 11 (3,5 %) z nich odpovědělo, že žádné záliby nemá.

V porovnání s typem navštěvované školy z výzkumu vyplývá, že děti navštěvující gymnázia mají téměř ve všech případech nějaký koníček, konkrétně 99,4 % žáků gymnázia na otázku odpovědělo „Ano“. U žáků základních škol to bylo méně, pouze 92,6 % z celkového počtu.

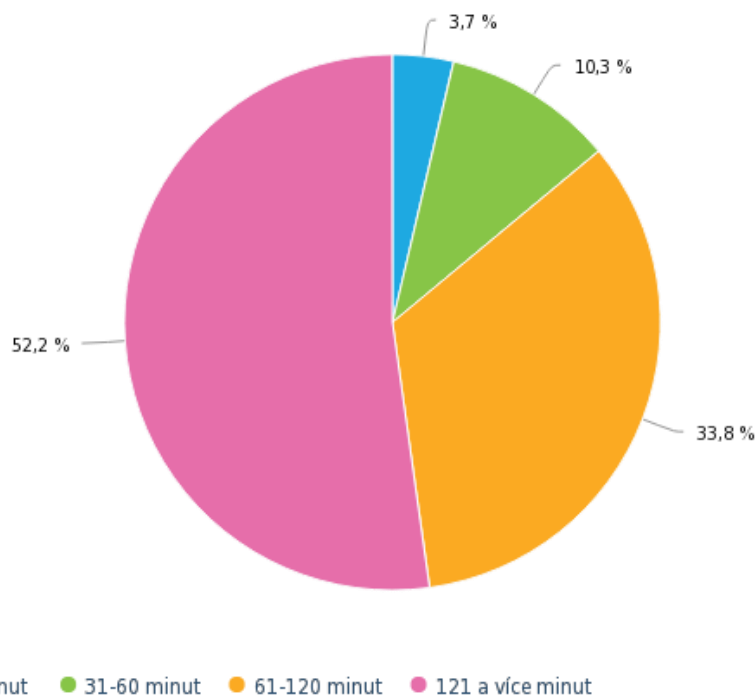
Otázka v dotazníku č. 5: Kolik volného času průměrně během školního dne máte?

Kolik volného času průměrně během školního dne máte?

Graf č. 5 – Volný čas žáků nižších gymnázií

Kolik volného času průměrně během školního dne máš?

Graf č. 6 – Volný čas žáků druhých stupňů základních škol

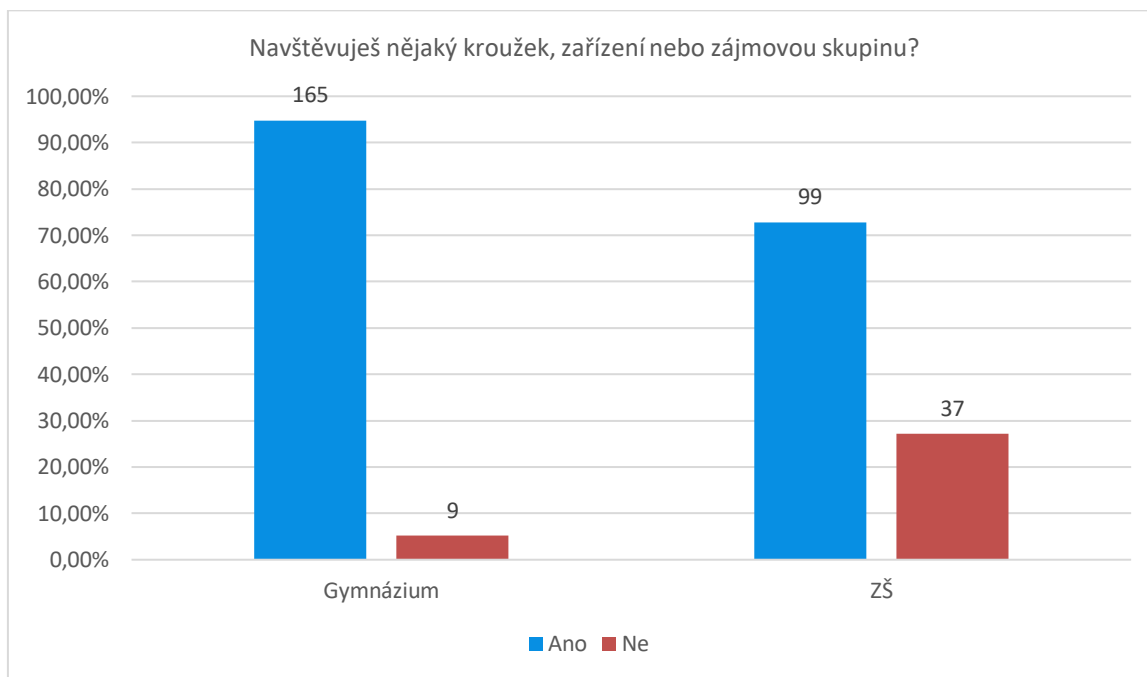
Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 30 minut	5	3,7 %	6	3,4 %
31-60 minut	14	10,3 %	18	10,3 %
61-120 minut	46	33,8 %	62	35,6 %
121 a více minut	71	52,2 %	88	50,6 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 5 – Volný čas žáků

V této otázce měli respondenti na výběr ze čtyř časových intervalů, ze kterých vybírali odpověď na otázku, kolik volného času mají průměrně během školního dne. Výsledky odpovědí byly velice podobné u žáků druhého stupně základních škol i žáků nižších gymnázií. Nejpočetnější odpovědí bylo v obou skupinách, že žáci mají průměrně během školního dne více jak 121 minut volného času. Na základních školách to bylo více jak polovina odpovědí, přesněji 52,2 %, na nižších gymnáziích potom 50,6 %. Druhá

nejpočetnější odpověď v odpovědích z obou typů školy byla 61-120 minut, kterou uvedlo přes 30 % žáků.

Výraznější rozdíly v odpovědích žáků nižších gymnázií a základních škol se objevily na otázku č. 6. Graf č. 7 zobrazuje rozložení odpovědí žáků gymnázií a žáků základních škol.

Graf č. 7 – Návštěvnost v krouzcích

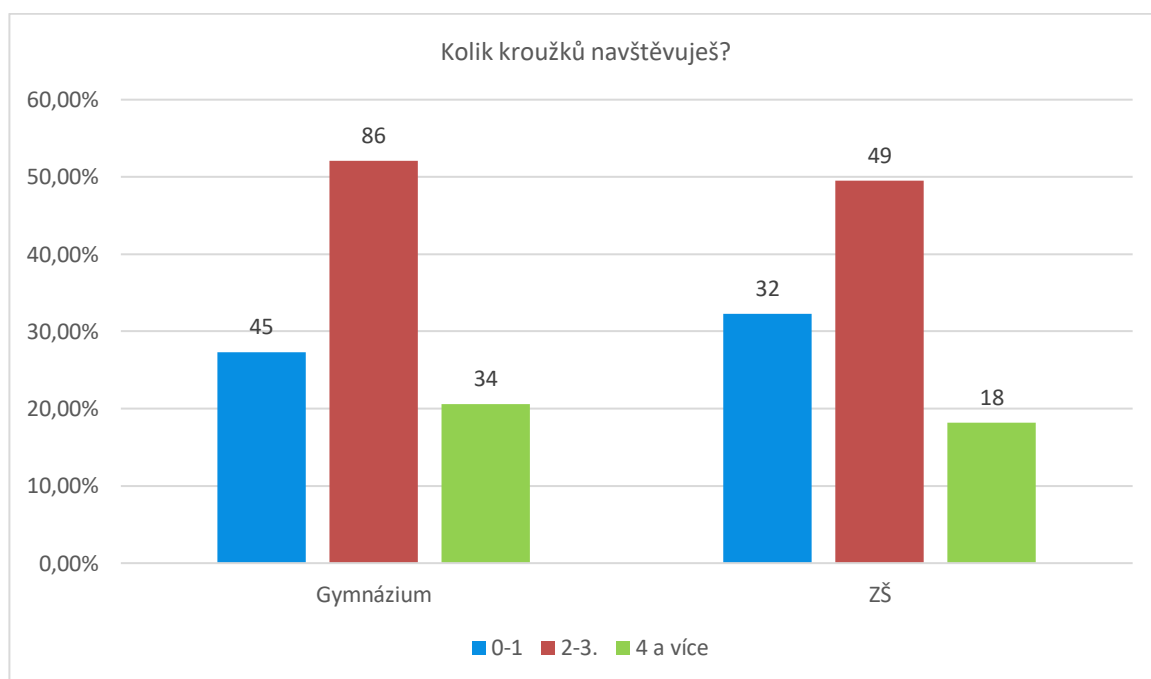
Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	99	72,8 %	165	94,8 %
Ne	37	27,2 %	9	5,2 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 6 – Návštěvnost v krouzcích

Z grafů a tabulky kroužků je patrné, že žáci nižších gymnázií více navštěvují kroužky než žáci druhých stupňů základních škol. U gymnázií odpovědělo 94,8 % žáků, že navštěvuje nějaký kroužek nebo zájmovou skupinu. U žáků základních škol tuto odpověď zvolilo pouze 72,8 % dětí.

V další otázce bylo zjišťováno, kolik kroužků žáci navštěvují. Otázka na množství navštěvovaných kroužků měla opět velice podobné výsledky na gymnáziích, stejně jako na základních školách. Nejčtenější odpovědí pro obě skupiny bylo, že žáci navštěvují v průměru 2-3 kroužky. U žáků základních škol takto volilo 49,5 % žáků, zatímco na gymnáziu to bylo 52,1 %. Oproti tomu volbu 0-1 kroužek volilo více žáků ze základních škol, konkrétně 32,3 % oproti gymnáziím, kde takto volilo pouze 27,3 % žáků, což potvrzuje žáci základních škol navštěvují méně část a méně kroužků než žáci nižších gymnázií. Tuto otázku ovšem zodpovídali pouze žáci, kteří uvedli, že navštěvují nějaký kroužek nebo zájmovou skupinu. Tedy 99 žáků z druhých stupňů základních škol a 165 žáků nižších gymnázií.

V grafu č. 8 jsou vyznačené odpovědi žáků nižších gymnázií a odpovědi žáků základních škol.

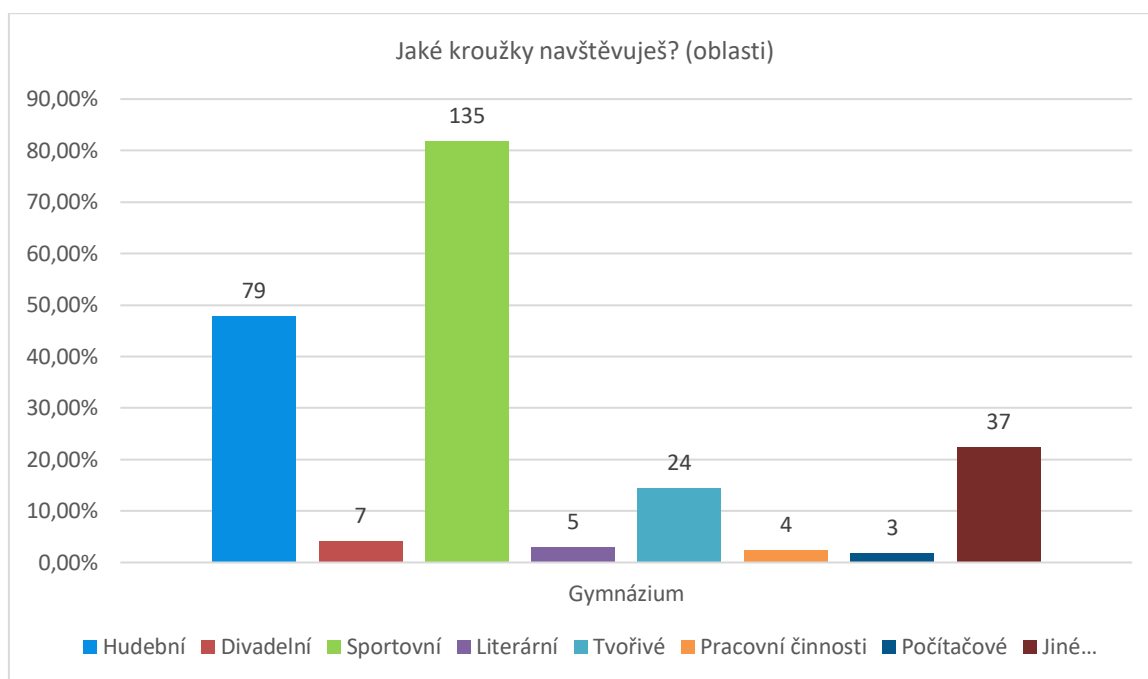

Graf č. 8 – Množství navštěvovaných kroužků žáky

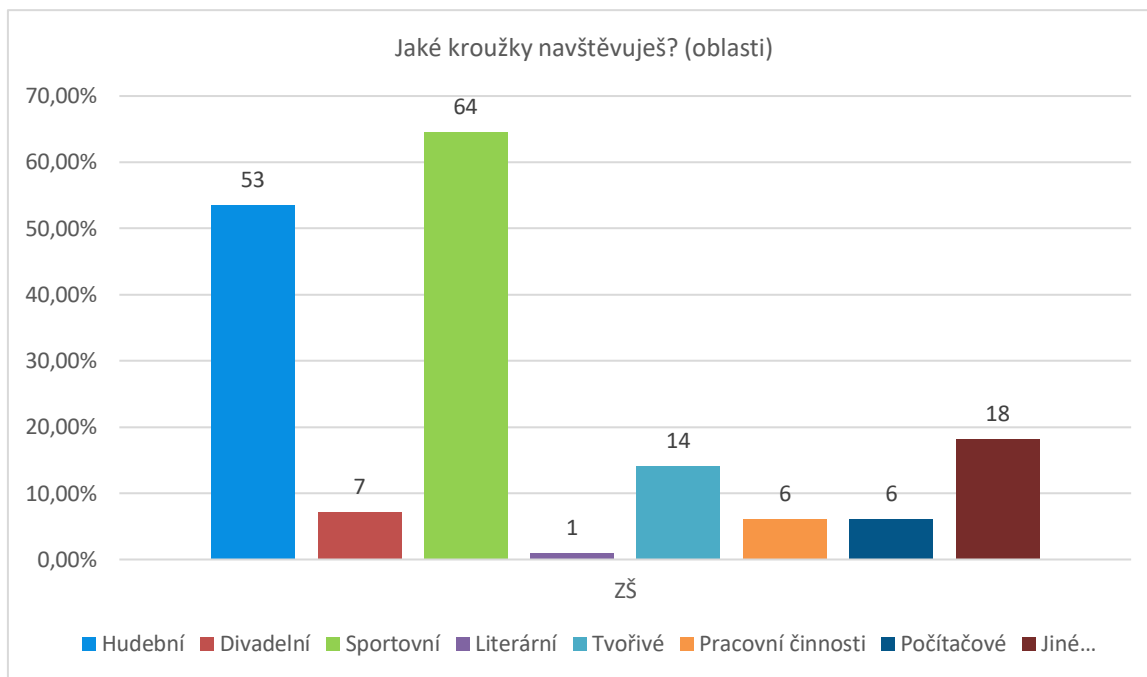
Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
0-1	32	32,3 %	45	27,3 %
2-3	49	49,5 %	86	52,1 %
4 a více	18	18,2 %	34	20,6 %
Celkem	99	100 %	165	100 %

Tabulka č. 7 – Množství navštěvovaných kroužků žáky

Na otázku č. 8 mohli respondenti vybrat více než jednu odpověď. Cílem bylo zjistit, jaký typ kroužků žáci nejčastěji navštěvují.

Graf č. 9 – Oblasti kroužků u žáků nižších gymnázií

Graf č. 10 - Oblasti kroužků u žáků druhých stupňů základních škol

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Hudební	53	53,5 %	79	47,9 %
Divadelní	7	7,1 %	7	4,2 %
Sportovní	64	64,6 %	135	81,8 %
Literární	1	1,0 %	5	3,0 %
Tvořivé	14	14,1 %	24	14,5 %
Pracovní činnosti	6	6,1 %	4	2,4 %
Počítačové	6	6,1 %	3	1,8 %
Jiné...	18	18,2 %	37	22,4 %
Celkem	199	170,7 %	294	178 %

Tabulka č. 8 – Oblasti kroužků u žáků

Většina respondentů zvolila především oblast sportovní, kterou vybralo u žáků základních škol 64,6 % dětí. Oproti tomu žáci gymnázií volili sportovní oblast kroužků v 81,8 % případů. Nižší množství sportovců mělo u žáků základních škol vliv na další oblast, a to hudební. Tu volilo více žáků základních škol (53,5 %), než žáků gymnázií (47,9 %). Možnost jiné si zvolilo 18,2 % žáků základních škol a s ní svůj seznam zájmových oblastí

doplňovali především o kroužky jazykové, taneční nebo skauting. Rozdíl mezi odpověďmi respondentů ze základních škol a gymnázií se nepatrně projevil u výběru odpovědí tvořivých kroužků (malování na textil, keramika, kreslení, ...) a pracovních činností (elektrotechnické, práce se dřevem, chovatelství, ...), které si více volili právě žáci druhých stupňů základních škol. U žáků gymnázií se také objevila možnost „jiné“ a to u 22,4 % žáků. Převážně zde vypisovali možnosti typu jazykových a tanečních kroužků, skautu, jezdeckví, ale také šachový či filmový kroužek. Zajímavé bylo, že jeden žák dokonce považoval za svůj koníček doučování a jiný návštěvu knihovny.

Z uvedených tabulek může odvodit odpověď na deskriptivní výzkumnou otázku č. 1: Jak tráví volný čas žáci druhých stupňů základních škol oproti žákům nižších gymnázií?

Lze konstatovat, že děti na druhých stupních základních škol tráví volný čas obdobným způsobem jako žáci nižších gymnázií. Hlavní rozdílnost lze spatřovat především v zájmu o koníčky a kroužky. Lze říct, že žáci gymnázií mají více koníčků i větší zájem o návštěvu zájmových kroužků. Žáci základních škol mají také zájem o návštěvu kroužků, avšak již není tak vysoký jako je tomu u žáků gymnázií. Co se týče oblasti zájmu, obě skupiny žáků se věnují především sportovním kroužkům a kroužkům hudebním.

Deskriptivní výzkumná otázka č. 2: Jaké nejčastější formy trávení volného času jsou mezi žáky druhých stupňů základní škol a žáky nižších gymnázií?

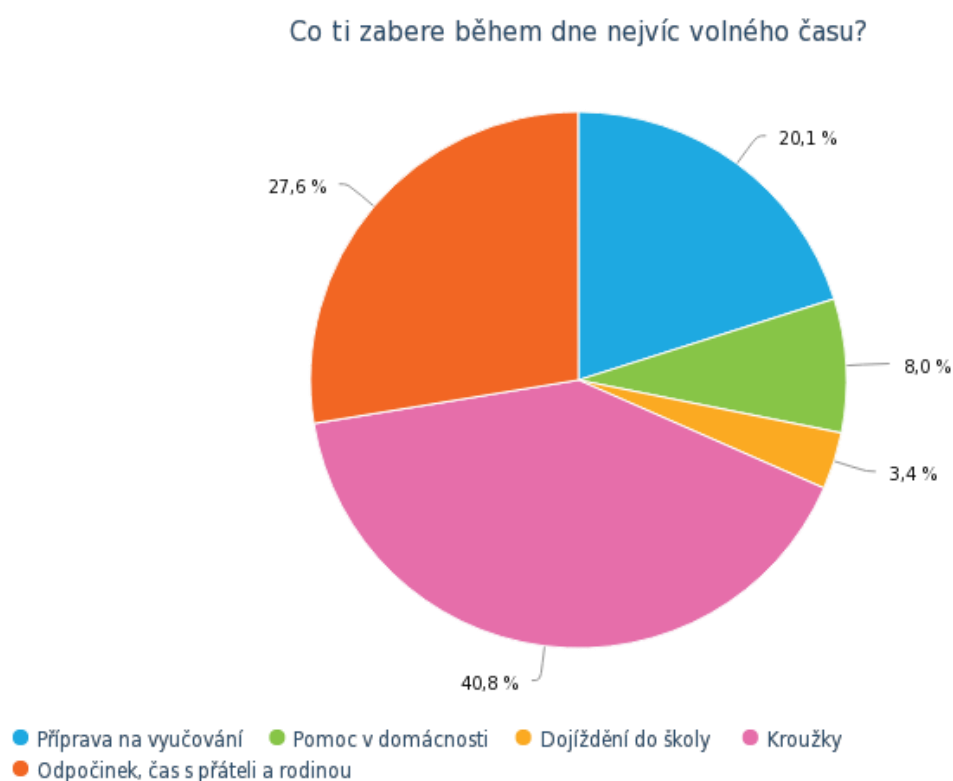
Jaké jsou nejčastější formy trávení volného času mezi žáky základních škola a gymnázií jsme hledali v odpovědích na otázky v dotazníku č. 18 a 8.

V otázce, co žákům zabere během dne nejvíce volného času, měli respondenti možnost volby z připravených odpovědí. Předpokládalo se, že žákům gymnázií zabere nejvíce času domácí příprava a dojíždění do školy. Respondenti z nižších gymnázií nejčastěji uváděli, že nejvíce volného času jim zabírá návštěva zájmových kroužků. Právě ty si vybralo jako časově nejnáročnější 40,8 % žáků, a to, jak jsme již uváděli výše byly nejčastěji kroužky hudební a sportovní. Odpočinek, čas s přáteli a rodinou bylo u žáků gymnázií na druhé pozici (27,6 %) a teprve následovala příprava na vyučování, kterou uvedlo pouze 35 respondentů, tj. 20,1 %. Pouze 14 respondentů uvedlo, že jim nejvíce volného času zabírá pomoc v domácnosti. (8,0 %).

U žáků druhých stupňů základních škol byl na prvním místě odpočinek a čas trávený s přáteli a rodinou, což zvolilo 40,4 % žáků. Druhou nejpočetnější odpovědí u nich byla příprava na vyučování, kterou označilo 25,7 % žáků základních škol. Návštěva zájmových kroužků zabírá nejvíce volného času pouze 28 respondentům (20,6 %) a 16 respondentů uvedlo, že jim nejvíce volného času zabírá pomoc v domácnosti.

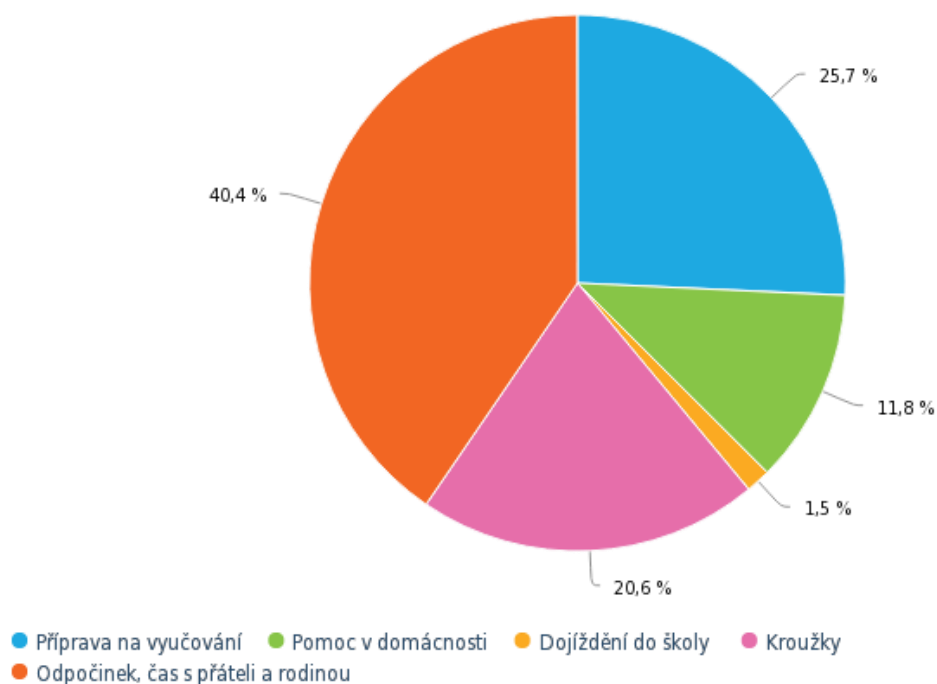
Žáci druhých stupňů základních škol, stejně jako žáci nižších gymnázií tráví nejméně času dojížděním do školy. U žáků základních škol tuto možnost vybralo pouze 1,5 % žáků, u gymnázií 3,4 % žáků.

V následujícím grafu č. 11 je uvedené rozložení odpovědí u žáků nižších gymnázií a v grafu č. 12 odpovědí žáků základních škol.

Graf č. 11 – Co zabere nejvíce volného času žákům nižších gymnázií

Co ti zabere během dne nejvíc volného času?

Graf č. 12 – Co zabere nejvíce volného času žákům druhých stupňů základních škol

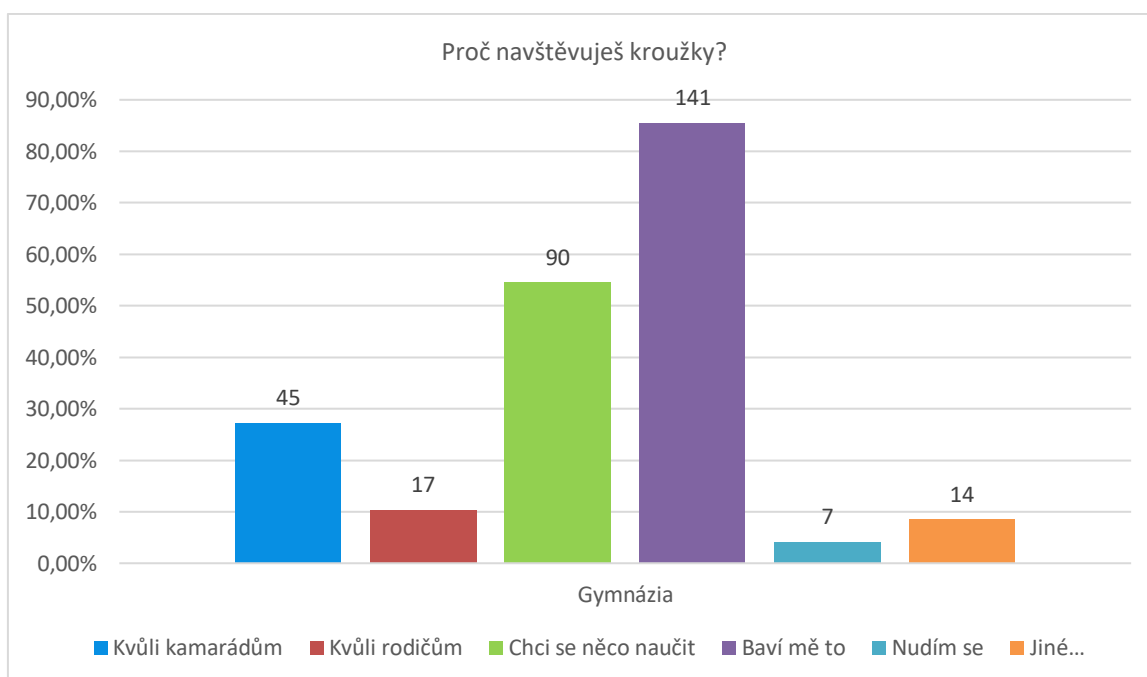
Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Příprava na vyučování	35	25,7 %	35	20,1 %
Pomoc v domácnosti	16	11,8 %	14	8,0 %
Dojíždění do školy	2	1,5 %	6	3,4 %
Kroužky	28	20,6 %	71	40,8 %
Odpočinek, čas s přáteli a rodinou	55	40,4 %	48	27,6 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 9 – Co zabere nejvíce volného času žákům

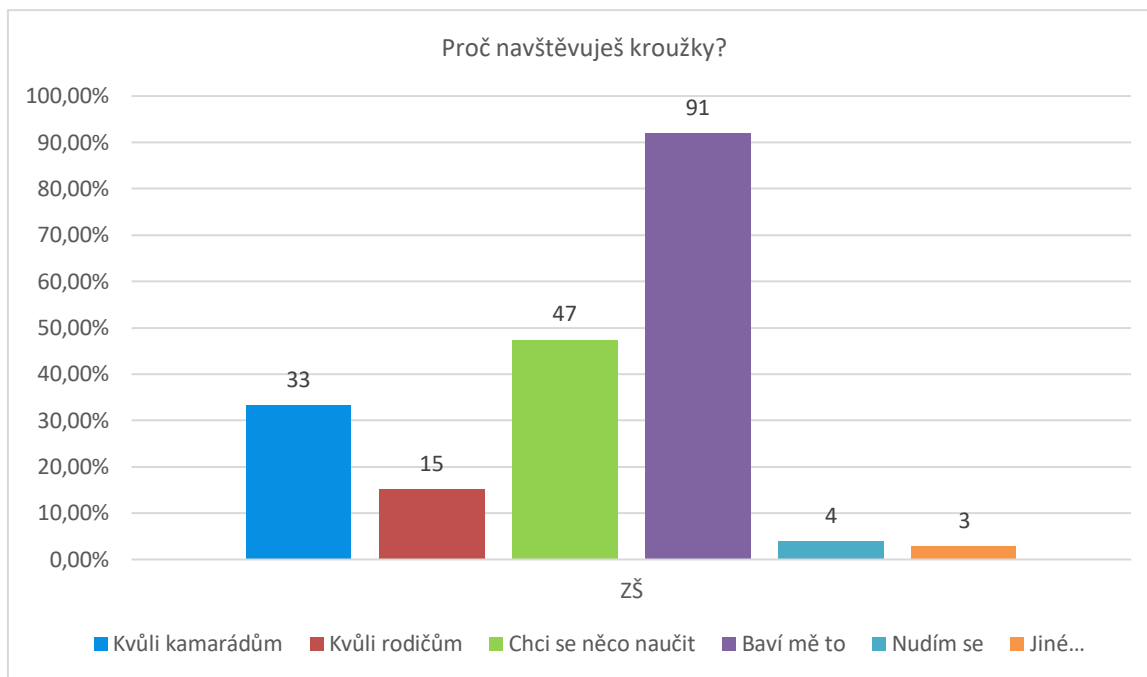
Deskriptivní výzkumná otázka č. 3: Jaká je nejčastější motivace k trávení organizovaného volného času mezi žáky druhých stupňů základní škol a žáky nižších gymnázií?

Jaká je nejčastější motivace k trávení organizovaného volného času mezi žáky druhých stupňů základních škol a žáky gymnázií nám zodpovídají otázky číslo 9, 10 a 11 v dotazníku.

V otázce č. 9 mohli respondenti vybrat více než jednu odpověď. Následující zpracované grafy č. 13 a č. 14 zachycují rozdílnost odpovědí žáků nižších gymnázií a základních škol na otázku č. 9 „Proč navštěvuješ kroužky?“

Graf č. 13 – Proč žáci nižších gymnázií navštěvuují kroužky

Graf č. 14 – Proč žáci druhých stupňů základních škol navštěvují kroužky

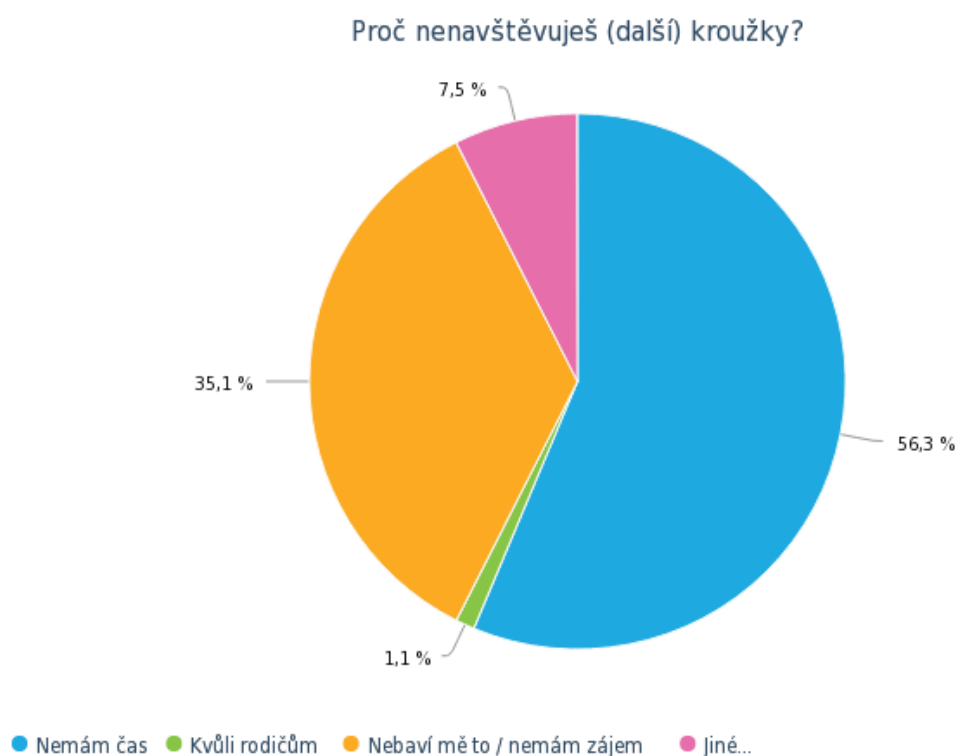
Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Kvůli kamarádům	33	33,3 %	45	27,3 %
Kvůli rodičům	15	15,2 %	17	10,3 %
Chci se něco naučit	47	47,5 %	90	54,5 %
Baví mě to	91	91,9 %	141	85,5 %
Nudím se	4	4,0 %	7	4,2 %
Jiné...	3	3,0 %	14	8,5 %
Celkem	193	194,4 %	314	190,3 %

Tabulka č. 10 – Proč žáci navštěvují kroužky

Za nejčastější důvod, proč navštěvují kroužky odpovídali žáci základních škol i gymnázií, že je to především baví. Tuto možnost zvolilo 91,9 % respondentů z 99 celkem z druhého stupně základních škol a 85,5 % respondentů z celkem 165 z nižších gymnázií. Jednalo o otázku s více možnými odpověďmi. Z tabulky vyplývá, že další nejpočetnější odpovědí bylo možnost, že kroužky navštěvují, aby se něco naučili, což tvrdí 47,5 % žáků ze základních škol a 54,5 % žáků gymnázií, nebo aby byli s kamarády.

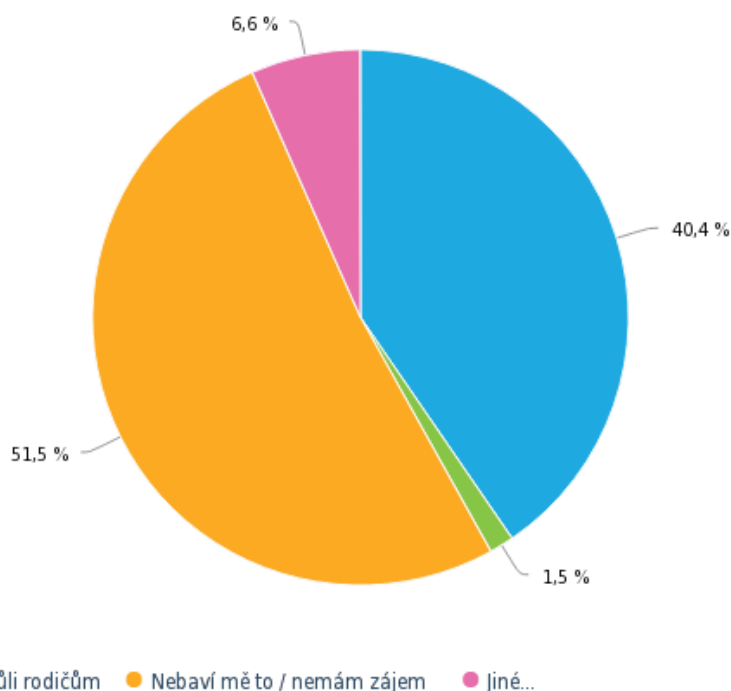
Oproti žákům základních škol si však žáci gymnázií našli mnoho vlastních odpovědí, které zařadili do možnosti „jiné...“. Tuto možnost si zvolilo 8,5 % dětí a odpovídali velice různorodě. Nejčastěji uváděli, že jejich zájmová činnost může být výhodná pro budoucí povolání nebo že by se jí chtěli přímo živit. Objevili se i odpovědi, že jen nechtějí sedět doma u počítače, chtějí být silnější, pohyblivější, motivovanější, vyhrávat soutěže individuální i přispět k výhře celého týmu. Jeden ze žáků dokonce uvedl, že dělá kroužek, který ho baví a zároveň mu to dovolí jeho zdravotní stav (skolióza zad). U žáků základních škol tato odpověď již nebyla tak rozmanitá. Zvolilo ji pouze 3,0 % žáků a konkretizovali ji jen jako možnost zábavy s kamarády nebo že kroužek navštěvují, protože chtějí být v dané oblasti nejlepší.

Rozdílnost v odpovědích žáků druhých stupňů základních škol a žáků nižších gymnázií je patrná z odpovědí žáků gymnázií v grafu č. 15 a odpovědí žáků základních škol v grafu č. 16.

Graf č. 15 – Proč žáci nižších gymnázií nenavštěvují (další) kroužky

Proč nenavštěvuješ (další) kroužky?

Graf č. 16 – Proč žáci druhých stupňů základních škol nenavštěvují (další) kroužky

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nemám čas	55	40,4 %	98	56,3 %
Kvůli rodičům	2	1,5 %	2	1,1 %
Nebaví mě to / nemám zájem	70	51,5 %	61	35,1 %
Jiné...	9	6,6 %	13	7,5 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 11 – Proč žáci nenavštěvují (další) kroužky

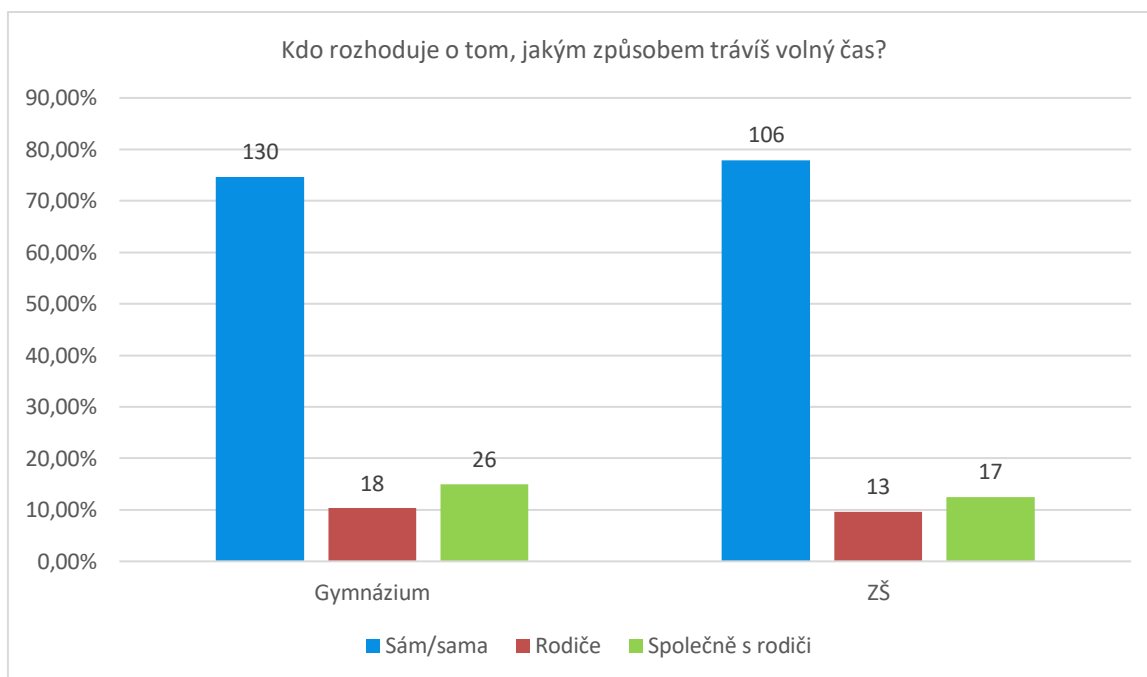
Otázka č. 10 zjišťovala opak, proč žáci nenavštěvují vůbec nebo nenavštěvují další kroužky. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci výzkumu, tedy 136 žáků základních škol a 174 žáků gymnázií. Otázka měla také více možných odpovědí.

Nejčetnější odpověď se u obou skupin žáků lišila. Pro žáky gymnázií byl nejčastějším důvodem pro nenavštěvování dalších kroužků především nedostatek času, což odpovědělo

56,3 % žáků. Oproti tomu žáci základních škol v počtu 51,5 % označili za hlavní důvod nedostatek zájmu. Nedostatek času byl hlavním důvodem pro 40,4 % žáků, což z něj udělalo druhou nejpočetnější odpověď.

Za jiný důvod označilo 7,5 % žáků gymnázia především nezájem a nedostatek času kvůli škole, učení a jiným zájmům. Také zde jedna žákyně uvedla, že nemůže kroužky navštěvovat, protože se nestihla přihlásit a u jiného žáka není v nabídce to, co ho baví. Čtyři žáci se shodli na tom, že kroužky, které již mají, jim stačí a další nepotřebují. U základních škol tuto odpověď vybralo 6,6 % žáků s odůvodněním, že nemají dost času, neví, jaký kroužek vybrat nebo že u ničeho nevydrží. Stejně jako u žáků gymnázií i žáci základních škol odpovídali, že již mají kroužků dost a další nepotřebují. Jeden žák dokonce odpověděl, že ho kroužky nezajímají a chce se věnovat sám sobě. Jiný se naopak chce věnovat jen jednomu kroužku ve kterém vyniká, protože chce raději umět jeden sport pořádně než deset průměrně.

Otázka v dotazníku č. 11: Kdo rozhoduje o tom, jakým způsobem trávíš volný čas?

Graf č. 17 – Rozhodnutí o trávení volného času žáků

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Sám / sama	106	77,9 %	130	74,7 %
Rodiče	13	9,6 %	18	10,3 %
Společně s rodiči	17	12,5 %	26	14,9 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 12 – Rozhodnutí o trávení volného času žáků

Kdo rozhoduje o způsobu trávení volného času u žáků, bylo zjišťováno otázkou č. 12 a bylo zajímavé, že u žáků základních škol i nižších gymnázií rozhoduje o volném čase přímo žák ne jeho rodiče. Na základních školách takto odpovědělo 77,9 % žáků, na gymnáziích 74,7 %. Druhou možností bylo rozhodování žáka společně s rodiči. Nejméně zastoupenou odpovědí bylo, že o volném čase žáků rozhodují pouze rodiče. Takto odpovědělo pouze 9,6 % žáků ze základních škol a 10,3 % žáků gymnázií. Z výsledků je tedy patrné, že jak žáci druhých stupňů základních škol, tak i žáci gymnázií samostatně rozhodují o trávení svého volného času.

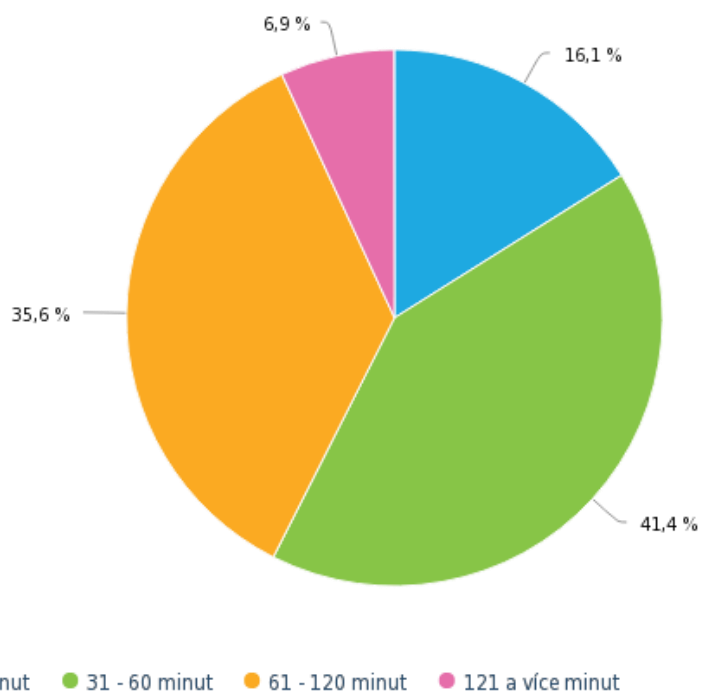
Deskriptivní otázka č. 4: Jaká nejčastější omezení mají vliv na volný čas žáků druhých stupňů základní škol oproti žákům nižších gymnázií?

Z přehledu tabulky č. 13 vyplývá, že žáci druhých stupňů základních škol se věnují domácí přípravě nejvíce v rozsahu 31-60 minut, což odpovědělo 32,4 % žáků. Žáci gymnázií také označili tento čas za nejčastější v 41,4 % odpovědí. Avšak oproti žákům gymnázií mají žáci základních škol protichůdné názory, neboť 10,3 % žáků odpovědělo, že domácí přípravou tráví více jak 121, zatímco 26,5 % jich odpovědělo, že jim nezabere ani 30 minut. U žáků gymnázií to bylo pouze 16,1 % pro méně než 30 minut a 6,9 % pro více jak 121 minut. Nejpočetnějším rozsahem je tedy u obou skupin žáků rozsah času na domácí přípravu 31-120 minut.

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 30 minut	36	26,5 %	28	16,1 %
31-60 minut	44	32,4 %	72	41,4 %
61-120 minut	42	30,9 %	62	35,6 %
121 a více minut	14	10,3 %	12	6,9 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

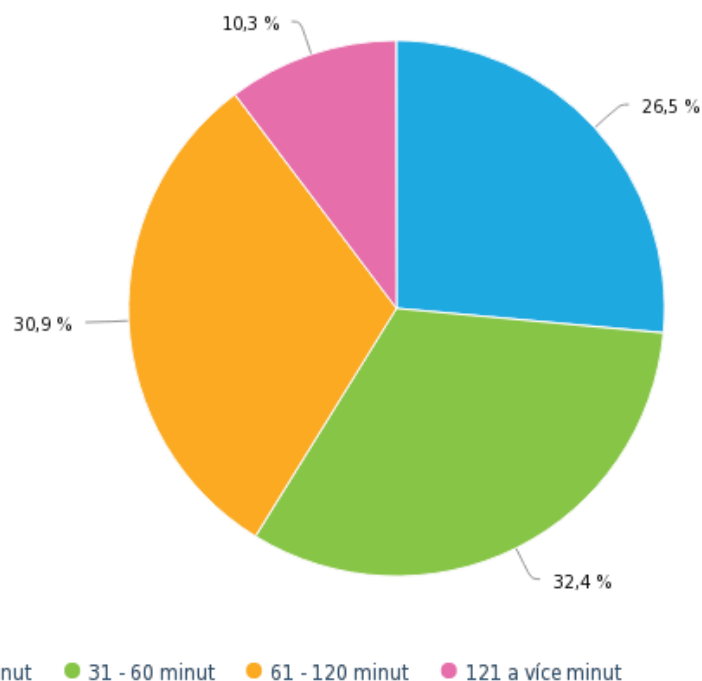
Tabulka č. 13 – Čas věnovaný domácí přípravě

Kolik času denně věnuješ domácí přípravě do školy?

Graf č. 18 – Čas věnovaný domácí přípravě u žáků nižších gymnázií

Kolik času denně věnuješ domácí přípravě do školy?

Graf č. 19 – Čas věnovaný domácí přípravě u žáků druhých stupňů základních škol

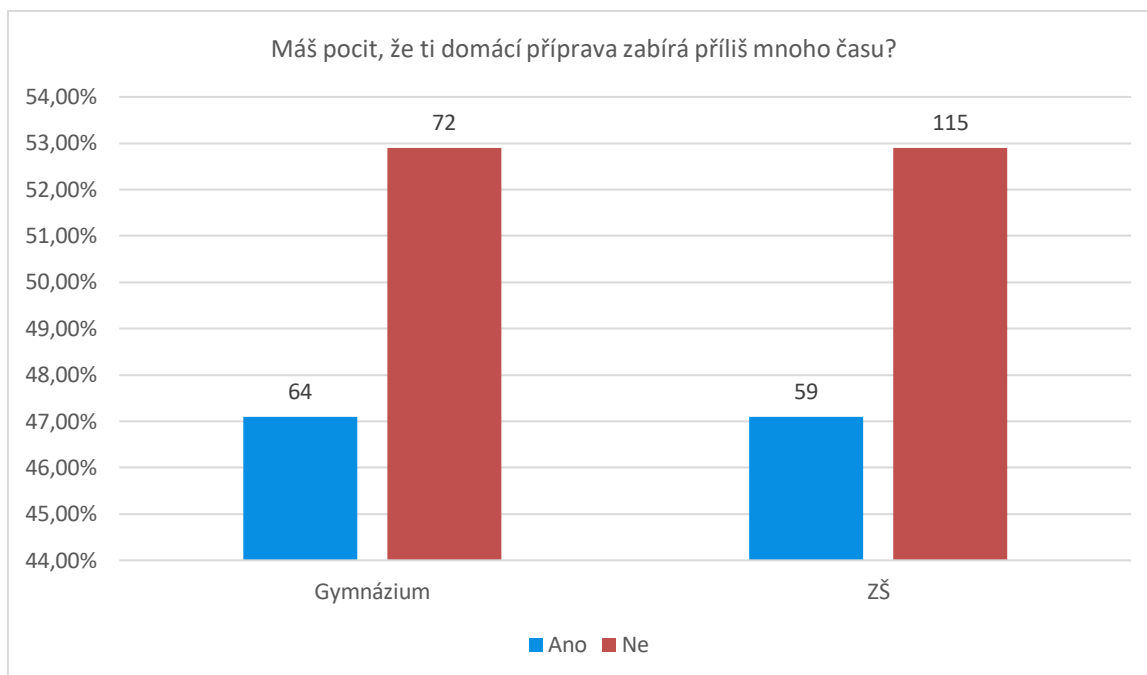
Otázka v dotazníku č. 13: Máš pocit, že ti domácí příprava zabírá příliš mnoho času?

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	64	47,1 %	59	33,9 %
Ne	72	52,9 %	115	66,1 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 14 – Zabírá domácí příprava příliš mnoho času žákům

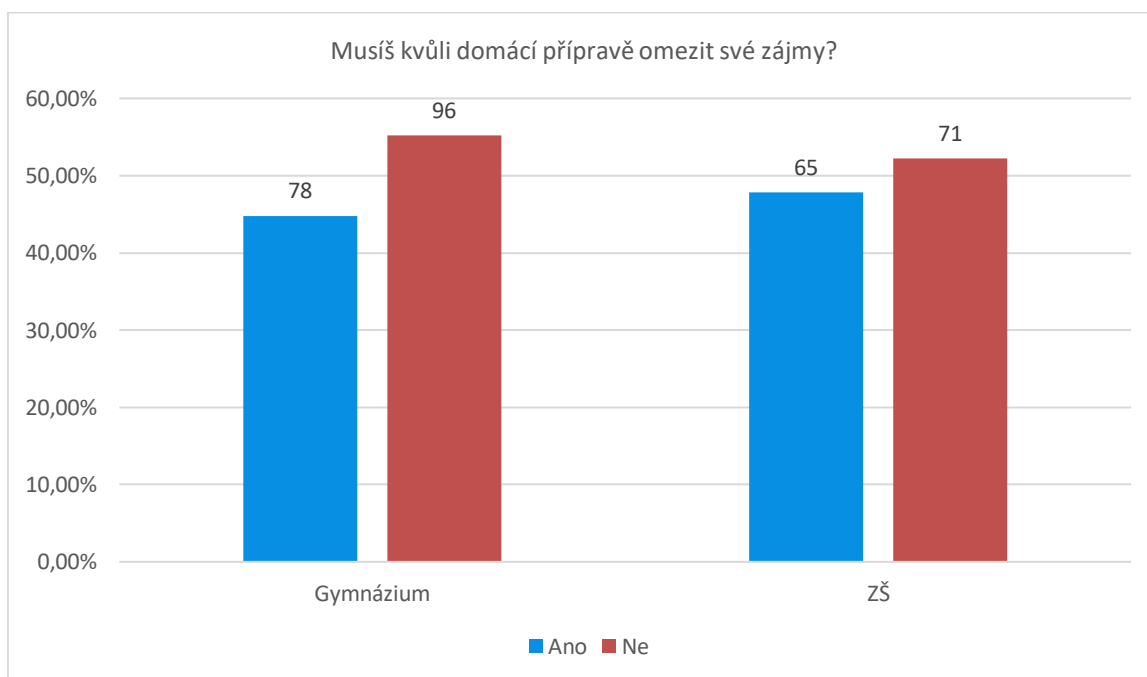
Na tuto otázku měli žáci základních škol rozdílné názory. Skoro polovina, konkrétně 47,1 % žáků se domnívá, že jim domácí příprava zabírá příliš mnoho času, zatímco 52,9 % žáků si to nemyslí. U žáků gymnázií se názor více přiklonil k tomu, že domácí příprava nezabírá příliš mnoho času, což odpovědělo 66,1 % žáků, zatímco opak si myslelo 33,9 %.

Četnosti odpovědí u obou skupin jsou znázorněné v grafu č. 20.

Graf č. 20 – Zabírá domácí příprava příliš mnoho času žákům

Otázka v dotazníku č. 14: Musíš kvůli domácí přípravě omezit své zájmy?

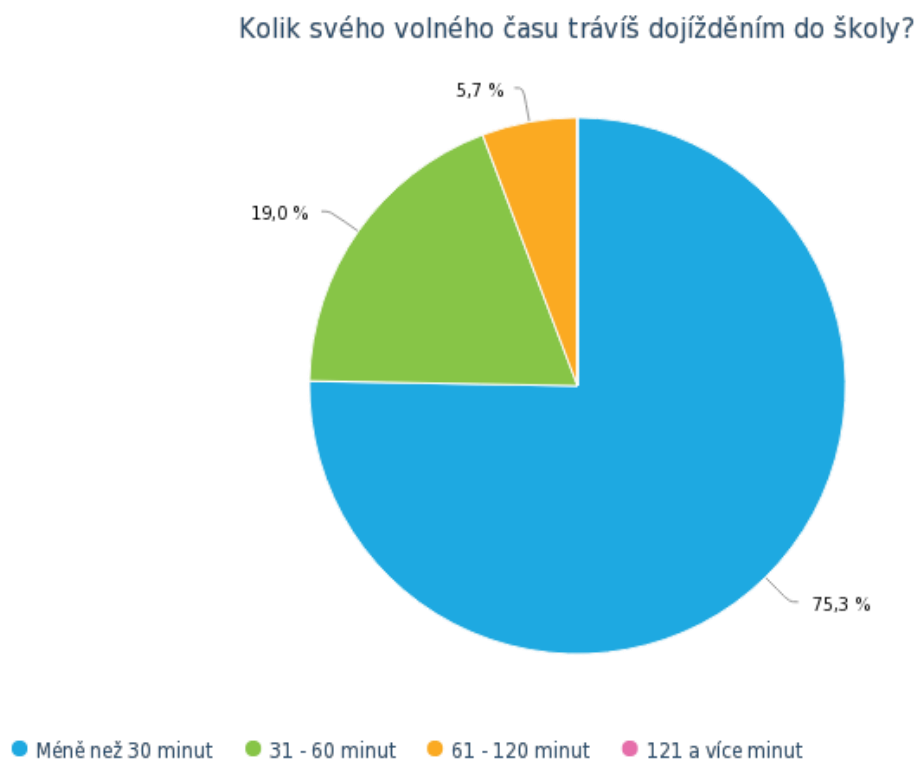
Graf č. 21 – Omezení zájmů kvůli domácí přípravě u žáků

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	65	47,8 %	78	44,8 %
Ne	71	52,2 %	96	55,2 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 15 – Omezení zájmů kvůli domácí přípravě u žáků

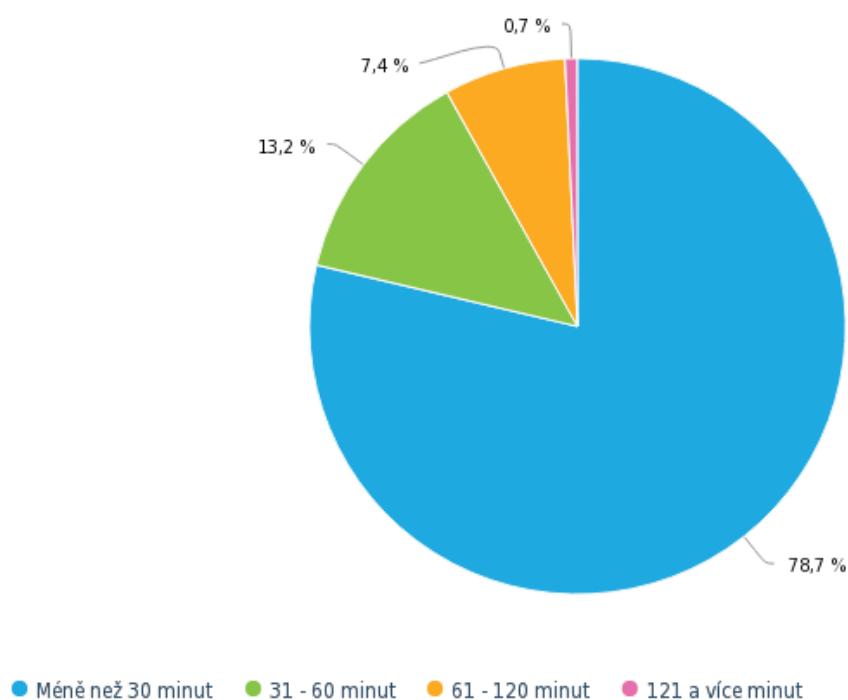
Při zjišťování názoru žáků na to, zda musí kvůli domácí přípravě do školy omezit svém zájmy, byly výsledky odpovědí obou skupin žáků podobné, a nepatrně se přikláněli k negativní odpovědi. U základních škol 52,2 % žáků odpovědělo, že domácí příprava nijak neomezuje jejich zájmy, u žáků gymnázií to bylo 55,2 %. V obou případech nadpoloviční většina rozhodla, že není domácí příprava omezujícím faktorem pro snížení zájmů.

Otázka v dotazníku č. 15: Kolik svého volného času trávíš dojížděním do školy?

Graf č. 22 – Množství času tráveného dojížděním do školy u žáků nižších gymnázií

Kolik svého volného času trávíš dojížděním do školy?

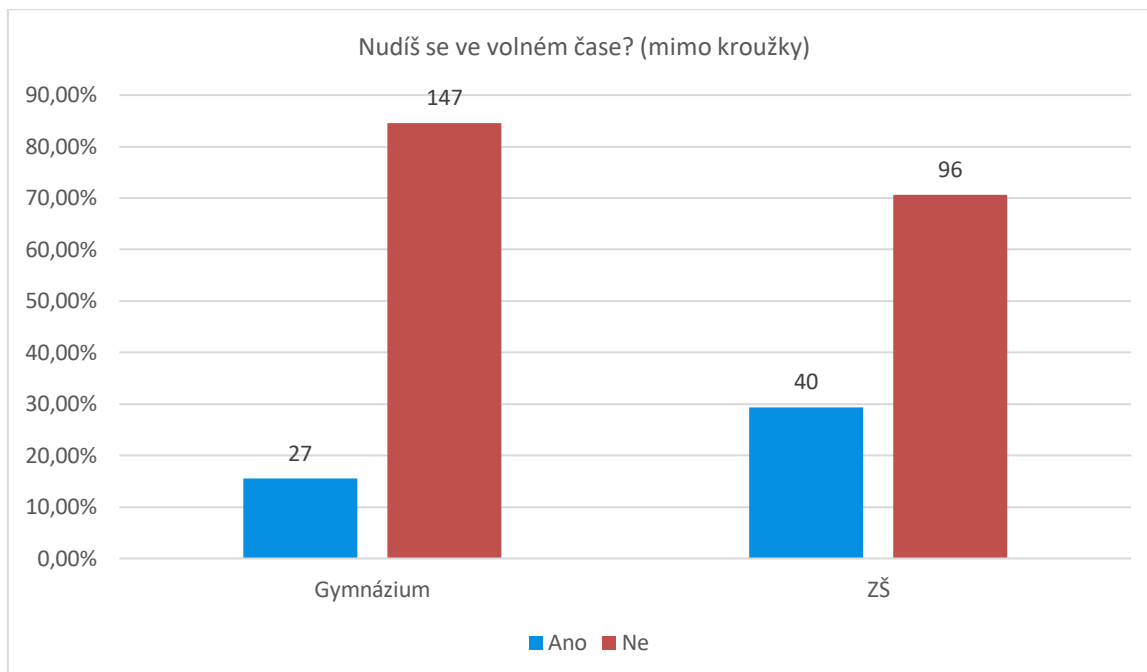

Graf č. 23 – Množství času tráveného dojížděním do školy u žáků druhých stupňů základních škol

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 30 minut	107	78,7 %	131	75,3 %
31-60 minut	18	13,2 %	33	19,0 %
61-120 minut	10	7,4 %	10	5,7 %
121 a více minut	1	0,7 %	0	0 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 16 – Množství času tráveného dojížděním do školy

Otázka v dotazníku č. 16: Nudíš se ve volném čase? (mimo kroužky)

Graf č. 24 – Pocit nudy ve volném čase u žáků

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	40	29,4 %	27	15,5 %
Ne	96	70,6 %	147	84,5 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 17 – Pocit nudy ve volném čase u žáků

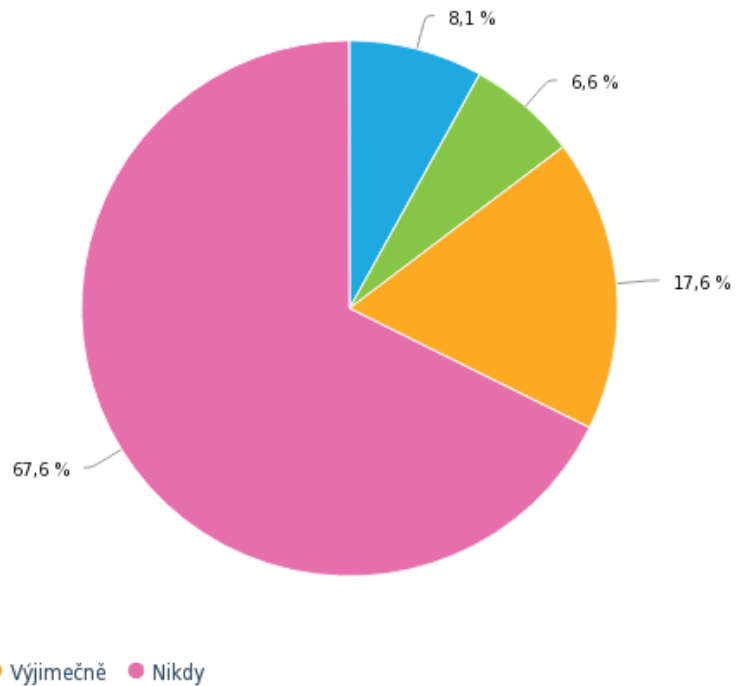
Z výše uvedených grafů a tabulky vyplývá, že žáci druhých stupňů základních škol mají, na rozdíl od žáků gymnázií, větší tendence se ve volném čase nudit. Z výzkumu vyplývá, že ve volném čase se nudí 15,5 % respondentů z gymnázií, ale 29,4 % respondentů ze základních škol. Skoro dvakrát tolik žáků, než je tomu na gymnáziích. Nicméně přesto většina žáků rozhodla, že se ve volném čase nenudí nebo minimálně, u 70,6 % dotazovaných na základních školách a 84,5 % na gymnáziích.

Ovšem v otázce č. 17 bylo zjišťováno, jak často se stává, že se žáci ve volném čase nudí, což popisuje graf č. 25 pro žáky gymnázií a graf č. 26 pro žáky základních škol. Z těchto grafů vyplývá, že žáci základních škol i žáci gymnázií se ve většině případů nenudí nikdy nebo jen zcela výjimečně. Rozdíl ovšem nastává v nudě, kterou žáci pocítují denně. Tuto odpověď zvolilo pouze 3,4 % žáků gymnázií, zatímco žáků základních škol se denně nudí 8,1 %.

Graf č. 25 – Frekvence pocitu nudy u žáků nižších gymnázií

Jak často se ti stává, že se ve volném čase nudíš?

Graf č. 26 – Frekvence pocitu nudy u žáků druhých stupňů základních škol

Odpovědi	ZŠ		Gymnázium	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Denně	11	8,1 %	6	3,4 %
Občas	9	6,6 %	12	6,9 %
Výjimečně	24	17,6 %	50	28,7 %
Nikdy	92	67,6 %	106	60,9 %
Celkem	136	100 %	174	100 %

Tabulka č. 18 – Frekvence pocitu nudy u žáků

5.1 Ověřování hypotéz

Relační otázka č. 1: Jaký vliv má typ studované školy na navštěvování kroužků ve volném čase?

K ověření první hypotézy bylo využito otázek z dotazníku č. 2 („Jakou školu navštěvuješ?“) a č. 6 („Navštěvuješ nějaký kroužek, zařízení nebo zájmovou skupinu?“). Nezávislou proměnou je studovaný typ školy, závislou proměnou je to, zda žáci navštěvují kroužky ve volném čase.

H₁ Žáci druhých stupňů základních škol méně **navštěvují kroužky** než žáci nižších gymnázií.

H₁₀ Žáci druhých stupňů základních škol navštěvují kroužky stejně jako žáci nižších gymnázií.

H_{1A} Žáci druhých stupňů základních škol prokazatelně méně navštěvují kroužky než žáci nižších gymnázií.

	Ano	Ne	Σ
Žáci nižších gymnázií	165	9	174
Žáci druhých stupňů základních škol	99	37	136
Σ	264	46	310

Tabulka č. 19 – Hypotéza č. 1

Hladina významnosti, tedy pravděpodobnost, že nesprávně odmítneme nulovou hypotézu a jež je volena dle závažnosti, byla zvolena na 0,05.

$$x^2 = 29,3260677$$

$$\text{Kritická hodnota se rovná } x^2_{0,05}(1) = 3,841$$

V této hypotéze proto odmítáme hypotézu nulovou a přijímáme hypotézu alternativní, čímž se prokázalo, že žáci druhých stupňů základních škol prokazatelně méně navštěvují kroužky než žáci nižších gymnázií.

Relační otázka č. 2: Jaký vliv má typ studované školy na pocit nudy ve volném čase?

K ověření této hypotézy byly použity otázky č. 2 („Jakou školu navštěvuješ?“) a č. 16 („Nudíš se ve volném čase?“) dotazníku. Nezávislou proměnou je studovaný typ školy, závislou proměnnou je pocit nudy.

H2 Žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy častěji než žáci nižších gymnázií.

H2₀ Žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy stejně často jako žáci nižších gymnázií.

H2_A Žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy prokazatelně častěji než žáci nižších gymnázií.

	Ano	Ne	Σ
Žáci nižších gymnázií	27	147	174
Žáci druhých stupňů základních škol	40	96	136
Σ	67	243	310

Tabulka č. 20 – Hypotéza č. 2

Hladina významnosti byla zvolena na 0,05.

$$x^2 = 8,69872846$$

$$\text{Kritická hodnota se rovná } x^2_{0,05}(1) = 3,841$$

V této hypotéze proto odmítáme hypotézu nulovou a přijímáme hypotézu alternativní, což prokázalo, že žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy prokazatelně častěji než žáci nižších gymnázií.

Relační otázka č. 3: Jaký vliv má typ studované školy vliv na délku domácí přípravy na vyučování?

Ke zodpovězení hypotézy bylo využito otázek č. 2 a č. 13 dotazníku. Nezávislou proměnnou je typ studované školy, závislou proměnnou omezení domácí přípravou na vyučování.

H3 Žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za více omezující než žáci nižších gymnázií.

H3₀ Žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za stejně omezující jako žáci nižších gymnázií.

H3_A Žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za prokazatelně více omezující než žáci nižších gymnázií.

	Ano	Ne	Σ
Žáci nižších gymnázií	59	115	174
Žáci druhých stupňů základních škol	64	72	136
Σ	123	187	310

Tabulka č. 21 – Hypotéza č. 3

Hladina významnosti byla zvolena na 0,05.

$$x^2 = 5,515768,6$$

$$\text{Kritická hodnota se rovná } x^2_{0,05}(1) = 3,841$$

V této hypotéze proto odmítáme hypotézu nulovou a přijímáme hypotézu alternativní, tedy žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za prokazatelně více omezující než žáci nižších gymnázií.

Diskuze

Tato kapitola je určena k závěrečnému zhodnocení diplomové práce. Budou zde interpretovány výsledky výzkumného šetření v souvislosti se stanovenými cíli práce, výzkumnými otázkami deskriptivními, relačními a hypotézami.

Hlavním cílem diplomové práce bylo **zmapovat trávení volného času žáků druhých stupňů základních škol a žáků nižších gymnázií na Kroměřížsku**. Z celkem 4 škol na Kroměřížsku, které se zúčastnily výzkumného šetření se do zodpovězení dotazníků zapojilo 315 žáků. Z nich 15 dotazníků muselo být vyřazeno pro neúplnost. Respondenty tedy tvořilo 310 žáků, 56,1 % žáků nižších gymnázií a 43,9 % žáků druhých stupňů základních škol.

V této části práce jsou interpretovány výsledky výzkumného šetření na základě dílčích cílů. Prvním cílem bylo **zjistit rozdíly v trávení volného času mezi žáky ZŠ a žáky gymnázií**. Tento cíl byl zodpovězen v empirické části, kdy z výsledků vyplynulo, že žáci základních škol mají více volného času, nicméně jej plně nevyužívají k dalšímu sebevzdělávání, jako tomu bylo uvedeno v teoretické části práce o sebevzdělávací funkci a dalších funkcích volného času. K tomuto cíli se vztahovala deskriptivní výzkumná otázka, **jak tráví volný čas žáci druhých stupňů základních škol oproti žákům nižších gymnázií?** Právě žáci gymnázií ve výzkumu prokázali větší potřebu po sebevzdělání, neboť i přes menší množství volného času jich více navštěvuje nějaký kroužek a u některých jsou to i 4 a více kroužků současně. A právě kroužky a zájmové činnosti zabírají žákům gymnázií nejvíce volného času, zatímco u žáků druhých stupňů základních škol je to především odpočinek a čas s přáteli a rodinou. Bylo tedy zjištěno, že žáci gymnázií, ač mají méně volného času, jej tráví organizovaněji než žáci základních škol.

Relační otázka zjišťující pro tento cíl byla stanovena takto: **Jaký vliv má typ studované školy na navštěvování kroužků ve volném čase?** Hypotéza na tuto relační otázku byla vytvořena na základě předpokladu, že žáci základních škol nejsou tolik ambiciózní jako žáci gymnázií, tudíž nemají tak velkou motivaci k navštěvování kroužků. Výzkumným šetřením se prokázalo, že byla přijata hypotéza alternativní, protože výzkumné šetření za pomoci hypotézy a testu nezávislosti Chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku prokázalo, že **žáci druhých stupňů základních škol prokazatelně méně navštěvují kroužky než žáci nižších gymnázií**.

Zjistit nejčastější formy trávení volného času bylo stanoveno jako druhý dílčí cíl. Na tento cíl byla nalezena shoda v teoretické i empirické části práce. V teoretické části nám formy trávení volného času popisuje Němec jako obsahové členění volného času do jednotlivých oblastí. V empirické části bylo použito přímo těchto zájmových oblastí, u kterých výzkum prokázal, že nejžádanějším způsobem trávení volného času organizovaně, je věnovat se sportům, jazykům nebo hudbě. Tento cíl přímo navazuje na první dílčí cíl, neboť formou volného času je zde i to, co žákům nejvíce volného času během dne zabírá. K tomuto cíli se vztahuje deskriptivní výzkumná otázka: **Jaké nejčastější formy trávení volného času jsou mezi žáky druhých stupňů základních škol a žáky nižších gymnázií?** Jak již bylo řečeno, pro žáky nižších gymnázií je to organizovaný volný čas v kroužcích. Nejčastěji navštěvovanými kroužky byly kroužky sportovní, hudební, jazykový, dále pak divadelní, literární, tvořivý, zájmové sdružení skaut a pracovní činnosti. Žáci druhých stupňů základních škol nejčastěji tráví volný čas neorganizovaně s přáteli.

Třetí dílčí cíl měl **zjistit motivaci k trávení organizovaného volného času**. I v tomto případě byla nalezena shoda s teoretickou částí práce, kde se uvádí jako nejčastější vliv rodiny, přátel a vrstevníků na trávení volného času žáků. Potvrdilo se to i během výzkumného šetření, kde byla prokázána stejná motivace k navštěvování kroužků u obou skupin žáků. Na deskriptivní otázku, **jaká je nejčastější motivace k trávení organizovaného volného času mezi žáky druhých stupňů základní škol a žáky nižších gymnázií**, odpovídali žáci, že je pro ně motivací především touha po poznávání, možnost něčemu se přiučit, zájem o danou oblast, ale také je motivují přátelé a rodina. Důležitým determinantem je možnost samostatného rozhodování při volbě způsobu trávení volného času a při volbě typu kroužků. Značná část žáků obou typů škol se při volbě způsobu trávení volného času rozhodovali sami, další podstatná část respondentů rozhoduje společně a rodiči a jen u malé části žáků jim určují způsob trávení volného času rodiče. Nicméně v souvislosti s vlivem rodiny bylo ve výzkumu odhaleno, že jedna žákyně základní školy nenavštěvuje žádné kroužky kvůli rodičům, které uvedla jako rozhodující vliv při rozhodování o volném čase. Další žáci ze základních škol a gymnázií, celkem 9 žáků, uvedlo vliv rodičů při rozhodování o tom, jak mají trávit svůj volný čas v souvislosti s výběrem kroužků, které navštěvují. Ani v těchto případech žáci neuváděli, že rodiče jsou jediný důvod, proč kroužky navštěvují. Z výzkumu je tedy patrný vliv rodiny a přátel, nicméně se zde neprokázalo, že by byl vliv rodičů výhradní a rozhodující v každé situaci.

Za čtvrtý dílčí cíl bylo stanoveno **zjistit, jaká omezení mají vliv na výběr trávení volného času**. Odpověď lze nalézt v empirické části v práci v kapitole výzkumného šetření, která žákům nabídla možnost případných omezení trávení volného času, kde se respondenti mohli vyjádřit. K tomuto cíli lze přiřadit deskriptivní výzkumnou otázku: **Jaká nejčastější omezení mají vliv na volný čas žáků druhých stupňů základní škol oproti žákům nižších gymnázií?** Z výzkumu vyplynulo, že žáci nižších gymnázií stráví méně času dojížděním do školy než přípravou na vyučování. I žáci druhých stupňů základních škol stráví méně času dojížděním do školy než domácí přípravou. Zajímavým zjištěním bylo, že téměř polovina dotázaných žáků musí kvůli délce domácí přípravy omezit své zájmy, nicméně z těchto žáků si 39,9 % myslí, že jim domácí příprava nezabírá příliš mnoho času.

K tomuto cíli také výzkumné šetření odhalilo vliv typu školy na pocit nudy. Zabývala se jím relační výzkumná otázka, **jaký vliv má typ studované školy na pocit nudy ve volném čase?** Odpověď jsme získali díky hypotéze, která byla vytvořena na základě předpokladu, že žáci základních škol mají více volného času, a tudíž vyšší pravděpodobnost, že se v něm nudí. Byla přijata hypotéza alternativní ve znění: **Žáci druhých stupňů základních škol zažívají pocit nudy prokazatelně častěji než žáci nižších gymnázií.** Během výzkumného šetření a čtyřpolní tabulky bylo prokázáno, že žáci druhých stupňů základních škol častěji zažívají pocit nudy.

Druhou relační výzkumnou otázkou pro tento cíl bylo zjistit, **jaký vliv má typ studované školy na délku domácí přípravy na vyučování?** Ten byl zjišťován z pocitu, zda žáci považují čas trávený u domácí přípravy na vyučování za adekvátně dlouhý, vzhledem k jejich celkovému volnému času. Bylo ověřováno, jestli se pocit nepřiměřené délky domácí přípravy liší u žáků gymnázií od žáků základních škol. K hypotéze nás vedlo přesvědčení, že žáci nižších gymnázií mají vyšší studijní ambice, a tudíž delší domácí přípravu považují za potřebnou k jejich dosažení. Byla přijata hypotéza alternativní s hypotézou: **Žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za prokazatelně více omezující než žáci nižších gymnázií.** Na základě výzkumného šetření a testu nezávislosti Chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku se prokázalo, že žáci druhých stupňů základních škol považují domácí přípravu na vyučování za prokazatelně více omezující než žáci nižších gymnázií.

V diplomové práci bylo zmapováno trávení volného času žáků druhých stupňů základních škol a žáků nižších gymnázií na Kroměřížsku a byly nalezeny odpovědi na všechny dílčí cíle práce.

Závěr

Volný čas je neodmyslitelnou součástí všech, kteří si jej uvědomují a umí jej rozlišit od časů jiných. Pro děti v období staršího školního věku je důležitou součástí života, neboť jim poskytuje prostor se vymanit ze školních povinností a práce v domácnosti. Zároveň jim nabízí prostor k sebevzdělávání především formou organizovaného volného času v zájmových útvarech a zařízeních školského typu. Přínosný pro děti v tomto věku z pohledu socializace s vrstevníky může být také neorganizovaný volný čas, kdy tráví volný čas samostatně nebo s přáteli, ale i relaxací a odpočinkem.

Práce byla členěna na dvě části, teoretickou a empirickou. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, které zpracovávají teoretické poznatky z odborné literatury a pramenů z oblasti pedagogiky volného času, sociální pedagogiky a vývojové psychologie. V první kapitole byl definován volný čas, popsány jeho funkce, definována výchova ve volném čase a zájmové činnosti. Vývojové období pubescence, znaky pubescence a vliv rodiny a vrstevnických skupin na volný čas pubescentů bylo obsahem druhé kapitoly. Teoretickou část uzavírá kapitola věnovaná vymezení základnímu vzdělávání na druhém stupni základních škol a na nižších gymnáziích. Také zde byl popsán vliv školy a školských zařízení na volný čas žáků. Empirická část je rozdělena na tři části diskuze. Empirická část začíná zdůvodněním výběru typu výzkumu a metody sběru dat. Byl vybrán kvantitativní typ výzkumu. U něj vycházíme z teorie, na základě níž pomocí operacionalizace vytvoříme hypotézu a následně ověříme statistickými metodami. Kvantitativní výzkum, který je založený na zpracovávání dotazníků a velkém množství dat. Za metodu sběru dat byl zvolen dotazník, coby výzkumný nástroj, konkrétně v elektronické podobě. Byl složen z 18 položek uzavřených, polootevřených a škálových. Výzkum probíhal na jaře 2019. V další podkapitole byly popsány cíle, formulovány výzkumné otázky deskriptivní a relační a hypotézy. Popsán zde byl i výzkumný vzorek. Další kapitola představila výsledky výzkumného šetření a ověřování stanovených hypotéz. Na závěr byla umístěna diskuze s vyhodnocením výsledků výzkumu.

Touto diplomovou prací bylo **zmapováno trávení volného času žáků druhých stupňů základních škol a žáků nižších gymnázií na Kroměřížsku**, a pomocí dotazníkového šetření na školách zjistit, jaké jsou rozdíly v trávení volného času žáků jednotlivých typů studovaných škol.

Z celkového počtu 18 oslovených škol se do výzkumu zapojily 4 školy, z toho 2 gymnázia. Skutečnost, že se nezapojil větší počet škol je přisuzována především tím, že jsou školy výzkumy přehlacené a nemají tudíž čas ani kapacitu na všechny reagovat. Nicméně pro tuto práci to bylo značným úskalím, neboť bylo zapotřebí školy nejen kontaktovat emailem, ale i opětovně telefonicky. Z tohoto důvodu je diskutabilní, zda lze shrnout tento výzkum na všechny školy Kroměřížska, neboť výzkumný vzorek byl oproti základnímu vzorku znatelně nižší.

Z výsledků diplomové práce je patrné, že význam volného času, a především jeho organizované formy neustále roste a stává se neoddelitelnou součástí života žáků staršího školního věku. Zároveň je nutné neustále hledat a rozvíjet možnosti trávení volného času, aby docházelo k jeho smysluplnému využití, vzdělávání a sebevzdělávání dětí a mládeže. V práci se v rámci výzkumu prokázaly náznaky, že žáci gymnázií i přes menší množství volného času a větší omezení, dokáží využívat svůj volný čas plnohodnotně a aktivněji, než žáci základních škol.

Volný čas je v každé životní fázi časem, kdy člověk rozhoduje o sobě. U dětí nelze zaručit, že se rozhodnou správně. Je zapotřebí, aby byly vedeni k trávení volného času smysluplným způsobem. Aktivně a čínorodě strávený volný čas je jedním z hlavních zdrojů, zážitků, který podněcuje aktivitu žáků a dětí a přispívá k jejich pozitivnímu vývoji. Existují i rizika a nebezpečí kroužků, málo inspirující nabídky, ale i nedostatek času způsobený přemírou domácích úkolů, dlouhou dobou dojíždění do školy. Smysluplně strávený volný čas žáků spoluvytváří hodnotový systém a zvyšuje kvalitu života nejen jeho samého, ale také druhých lidí. (Hofbauer, 2003)

Přínosem bylo zpracovávat práci v takovémto rozsahu a pracovat na zvoleném typu výzkumu. Zpracování této závěrečné diplomové práce bylo cennou zkušeností do profesního i osobního života.

Seznam použitých zdrojů

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024742489.

CARR-GREGG, Michael. *Psychické problémy v dospívání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026200628.

CSÉMY, Ladislav, KALMAN, Michal a Jana VAŠÍČKOVÁ, ed. *Zdraví a životní styl dětí a školáků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3409-4.

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.

DVOŘÁK, Dominik. *Česká základní škola: vícepřípadová studie*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 9788024618968.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. 272 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

HÁJEK, Bedřich a Jaromír HARMACH. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073674731

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402.

HOFBAUER, Břetislav. Volný čas a jeho pedagogické zhodnocení Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělávání a výchově. 2003, roč. 53, č. 2, s. 152–163. ISSN 2336-2189.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071789275.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024755359.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 8022319309.

KUNSTOVÁ, Andrea. *Volný čas a volnočasové aktivity žáků druhého stupně základní školy a nižšího gymnázia v Tišnově*. Brno, 2012. 81 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Lucie Pištěková.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 8024712849.

MIROWSKY, John a Catherine E. ROSS. *Education, social status, and health*. New York: A. de Gruyter, c2003. ISBN 0202307077.

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 8073150123.

OCHRANA, František. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 802464200x.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 9788024747484.

RÝZNAR, Ladislav. *Strategické cíle vzdělávací soustavy ČR*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009. ISBN 978-80-7314-183-7.

ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675516.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 9788024424330.

ŠVEC, Štefan. *Metodológia vied o výchove: kvantitatívno-scientické a kvalitatívno-humanitné prístupy v edukačnom výskume*. Bratislava: IRIS, 1998. ISBN 8088778735.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

VYHNÁLKOVÁ, Pavla. *Základy pedagogiky volného času*. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-73-1.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.

Seznam zkratek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
kol.	kolektiv
např.	například
obr.	obrázek
odst.	odstavec
str.	strana
tzv.	takzvaně

Seznam obrázků

Obrázek č. 1

Vzdělávací soustava ČR

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Pohlaví respondentů
Tabulka č. 2	Typ školy, ve které se žáci vzdělávají
Tabulka č. 3	Třída, ve které se žáci vzdělávají
Tabulka č. 4	Koníčky
Tabulka č. 5	Volný čas žáků
Tabulka č. 6	Návštěvnost v kroužcích
Tabulka č. 7	Množství navštěvovaných kroužků žáky
Tabulka č. 8	Oblast kroužků u žáků
Tabulka č. 9	Co zabere nejvíce volného času žákům
Tabulka č. 10	Proč žáci navštěvují kroužky
Tabulka č. 11	Proč žáci nenavštěvují (další) kroužky
Tabulka č. 12	Rozhodnutí o trávení volného času žáků
Tabulka č. 13	Čas věnovaný domácí přípravě
Tabulka č. 14	Zabírá domácí příprava příliš mnoho času žákům
Tabulka č. 15	Omezení zájmů kvůli domácí přípravě u žáků
Tabulka č. 16	Množství času tráveného dojížděním do školy
Tabulka č. 17	Pocit nudy ve volném čase u žáků
Tabulka č. 18	Frekvence pocitu nudy u žáků
Tabulka č. 19	Hypotéza č. 1
Tabulka č. 20	Hypotéza č. 2
Tabulka č. 21	Hypotéza č. 3

Seznam grafů

Graf č. 1	Pohlaví respondentů
Graf č. 2	Typ školy, ve které se žáci vzdělávají
Graf č. 3	Třída, ve které se žáci vzdělávají
Graf č. 4	Koníčky u žáků nižších gymnázií
Graf č. 5	Volný čas žáků nižších gymnázií
Graf č. 6	Volný čas žáků druhých stupňů základních škol
Graf č. 7	Návštěvnost v kroužcích
Graf č. 8	Množství navštěvovaných kroužků žáky
Graf č. 9	Oblasti kroužků u žáků nižších gymnázií
Graf č. 10	Oblasti kroužků u žáků druhých stupňů základních škol
Graf č. 11	Co zabere nejvíce volného času žákům nižších gymnázií
Graf č. 12	Co zabere nejvíce volného času žákům druhých stupňů základních škol
Graf č. 13	Proč žáci nižších gymnázií navštěvují kroužky
Graf č. 14	Proč žáci druhých stupňů základních škol navštěvují kroužky
Graf č. 15	Proč žáci nižších gymnázií nenavštěvují (další) kroužky
Graf č. 16	Proč žáci druhých stupňů základních škol nenavštěvují (další) kroužky
Graf č. 17	Rozhodnutí o trávení volného času žáků
Graf č. 18	Čas věnovaný domácí přípravě u žáků nižších gymnázií
Graf č. 19	Čas věnovaný domácí přípravě u žáků druhých stupňů základních škol

Graf č. 20	Zabírá domácí příprava příliš mnoho času žákům
Graf č. 21	Omezení zájmů kvůli domácí přípravě u žáků
Graf č. 22	Množství času tráveného dojížděním do školy u žáků nižších gymnázií
Graf č. 23	Množství času tráveného dojížděním do školy u žáků druhých stupňů základních škol
Graf č. 24	Pocit nudy ve volném čase u žáků
Graf č. 25	Frekvence pocitu nudy u žáků nižších gymnázií
Graf č. 26	Frekvence pocitu nudy u žáků druhých stupňů základních škol

Seznam příloh

Příloha č. 1

Dotazník

Příloha č. 1

Dotazník:

Dobrý den, jsem studentkou Univerzity Palackého v Olomouci a v rámci své diplomové práce bych ráda požádala o vyplnění tohoto dotazníku. Veškeré údaje budou anonymní a použity pouze pro potřebu této práce. Za vyplnění děkuji.

1. Pohlaví:
 - a. Chlapec
 - b. Dívka
2. Jakou školu navštěvuješ?
 - a. Gymnázium
 - b. 2. stupeň základní školy
3. Kterou třídu navštěvuješ?
 - a. 6. třída/prima
 - b. 7. třída/sekunda
 - c. 8. třída/tercie
 - d. 9. třída/kvarta
4. Máš nějaké koníčky či záliby, kterými trávíš svůj volný čas mimo kroužky? (sbírání známek, propisek, malování, vybarvování) ANO x NE
5. Kolik volného času průměrně během školního dne máš?
 - a. Méně než 30 minut
 - b. 31-60 minut
 - c. 61-120 minut
 - d. 121 a více minut
6. Navštěvuješ nějaký kroužek, zařízení nebo zájmovou skupinu? ANO x NE
(v případě odpovědi NE, pokračuj na otázku č. 10)
7. Kolik kroužků navštěvuješ?
 - a. 0–1
 - b. 2–3
 - c. 4 a více
8. Jaké kroužky navštěvuješ? (oblasti) - i více odpovědí
 - a. Hudební
 - b. Divadelní

- c. Sportovní
 - d. Literární
 - e. Tvořivé (malování na textil, keramika, kreslení, ...)
 - f. Pracovní činnosti (elektrotechnické, práce se dřevem, chovatelství, ...)
 - g. Počítačové
 - h. Jiné:
9. Proč navštěvuješ kroužky? – i více odpovědí
- a. Kvůli kamarádům
 - b. Kvůli rodičům
 - c. Chci se něco naučit
 - d. Baví mě to
 - e. Nudím se
 - f. Jiné:
10. Proč nenavštěvuješ (další) kroužky?
- a. Nemám čas
 - b. Kvůli rodičům
 - c. Nebaví mě to / nemám zájem
 - d. Jiné:
11. Kdo rozhoduje o tom, jak a s kým trávíš volný čas, nebo které kroužky máš navštěvovat?
- a. Sám/sama
 - b. Rodiče
 - c. Společně s rodiči
12. Kolik času denně věnuješ domácí přípravě do školy?
- a. Méně než 30 minut
 - b. 31-60 minut
 - c. 61-120 minut
 - d. 121 a více minut
13. Máš pocit, že ti domácí příprava zabírá příliš mnoho času? ANO x NE
14. Musíš kvůli domácí přípravě omezit své zájmy? ANO x NE
15. Kolik svého volného času trávíš dojížděním do školy?
- a. Méně než 30 minut
 - b. 31-60 minut
 - c. 61-120 minut

d. 121 a více minut

16. Nudíš se ve volném čase? (mimo kroužky) ANO x NE

17. Jak často se ti stává, že se ve volném čase nudíš?

- a. Denně
- b. Občas
- c. Výjimečně
- d. Nikdy

18. Co ti zabere během dne nejvíc volného času?

- a. Příprava na vyučování
- b. Pomoc v domácnosti
- c. Dojíždění do školy
- d. Kroužky
- e. Odpočinek, čas s přáteli a rodinou

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Mgr. Adéla Brandejsová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Kamil Janiš, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Volný čas žáků druhého stupně základních škol a nižších gymnázií na Kroměřížsku
Název v angličtině:	Leisure time of pupils of secondary and grammar schools located in the Kroměříž region
Anotace práce:	Tato diplomová práce je zaměřena na volný čas dětí staršího školního věku. Cílem je zjistit rozdíly ve volném čase žáků druhého stupně základních škol a žáků nižších gymnázií na Kroměřížsku Teoretická část práce vymezuje pojmy volný čas, pubescent a základní vzdělávání. Praktickou část tvoří výzkum s použitím dotazníků. Ten je zaměřen na rozdílné trávení volného času žáků druhého stupně základních škol a žáků nižších gymnázií. Výsledky výzkumu jsou objasněny v diskuzi.
Klíčová slova:	Volný čas, zájmové činnosti, základní škola, nižší gymnázium, pubescence, dospívání, kroužky
Anotace v angličtině:	This diploma thesis focuses on leisure time of older school age. The target is to find out differences in leisure time of pupils of lower secondary schools and lower grammar school pupils in the Kroměříž region. Theoretical part defines terms leisure time, pubescent and primary education. Practical part consists of survey using questionnaires focused on different ways of spending leisure time of lower secondary pupils and pupils of lower grammar schools. The results of survey are explained in discussion.

Klíčová slova v angličtině:	Leisure time, leisure activities, primary school, lower grammar school, pubescence, growing up, circles
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - Dotazník
Rozsah práce:	87
Jazyk práce:	Český jazyk